

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLMOUCI
KATEDRA BOHEMISTIKY

NAKLADATELSTVÍ VELEHRAD
A DOPISY JANA ČEPA JOSEFU TICHÉMU

The Publishing House “Velehrad”
and Letters of Jan Čep to Josef Tichý

Bakalářská práce

Tereza Dvořáková

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích prostředcích

Vedoucí práce: Mgr. Petr Komenda, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne:

podpis

Mnohokrát děkuji Mgr. Petru Komendovi, Ph.D. za poskytnuté konzultace a za trpělivost při práci s archiváliemi.

Obsah

Úvod	5
Metodologie.....	6
Problém s memoáry.....	6
Prameny: dokument vs. archiválie.....	9
Problematika korespondence.....	11
O Velehradu.....	13
„A tak má končiti kniha, aby nás učinila lepšími“	14
Velehrad jako součást Lidových závodů	15
Nacistická cenzura.....	16
„Toho času nepovolují“	18
Stanislav Beneš ředitelem.....	20
Timotheus Vodička ve Velehradu.....	21
Josef Tichý ve Velehradu	24
Realizace edičního plánu	26
Jan Čep ve Velehradu.....	28
Otázka vztahu morálky a estetiky	30
Čepovy nakladatelské smlouvy a úvazky v letech 1927–1948	32
Jan Čep v dopisech	39
Edice	43
Ediční zpráva.....	63
Závěr	65
Prameny a literatura.....	66

Úvod

Tato práce zprostředkovává čtenáři dosud nevydanou korespondenci Jana Čepa Josefu Tichému, redaktorovi olomouckého nakladatelství Velehrad a Čepovu příteli. Osoba Josefa Tichého se ukázala být poněkud obtížně uchopitelná: žádná biografie ani slovník neposkytuje o adresátovi Čepových dopisů dostatek relevantních informací, proto bylo zapotřebí pátrat po Tichého redakčním zázemí v dosud nezpracovaných archivních pramenech, s čímž souvisí nutnost vypořádání se s cenzurní praxí a také konfrontace pramenů s dostupnými informacemi. V této práci kromě samotné edice předkládáme výsledky této konfrontace, a to v oblasti Čepovy biografie, v oblasti cenzurní praxe a především v oblasti historie nakladatelství Velehrad.

Velehrad vznikl r. 1939 jako katolický podnik s jasnou vizí: vydávat kvalitní a morálně nezávadnou literaturu. Tento záměr byl ovšem komplikován jednak nacistickou cenzurou, jednak ideovými spory, které probíhaly uvnitř nakladatelství, o čemž budeme dále podrobněji pojednávat. Také se pokusíme přiblížit literární život olomoucké katolické komunity, úzce provázané s Velehradem: budeme sledovat vazby významných literátů – Jana Čepa, Timothea Vodičky a dalších – na toto regionální nakladatelství, které jinak nemělo celorepublikový dosah; stručně představíme osobnost Josefa Tichého a v závěru uvedeme Čepovu korespondenci Tichému v souvislostech s dalšími Čepovými korespondencemi.

Tato práce vychází z pramenného výzkumu, jehož základ tvoří fondy z olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě a z Památníku národního písemnictví. Dříve, než přistoupíme k samotné problematice nakladatelství Velehrad, v následující části přiblížíme metody výzkumu a současně položíme několik otázek po možnostech archivního bádání. Budeme se soustředit především na důležitost korespondence jako historického pramene.

Metodologie

Primárním zdrojem našeho výzkumu byly fondy z Památníku národního písemnictví obsahující korespondenci J. Čepa F. Hrubínovi, Z. Kalistovi a M. Ruttemu; korespondenci zaslanou nakladatelstvím Velehrad Z. Kalistovi; dále dopisy J. Hertla, T. Vodičky, B. Fučíka, F. Křeliny, V. Renče, A. Skoumala a J. Dokulila J. Čepovi; dopis dominikánské edice Krystal J. Čepovi; dopisy nakladatelství Fr. Borový J. Čepovi a množství rukopisů Čepových povídek, esejů a přednášek. Druhý podstatný zdroj představuje fond Velehrad a jeho dodatek z r. 2011 uložený v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě a fond Timotheus Vodička uložený tamtéž. Obzvlášť cennými pro náš výzkum byly nakladatelské smlouvy (s J. Čepem, T. Vodičkou a J. Gruberem), zápisy z konferencí, seznamy knih připravovaných k vydání a seznamy vydaných knih (původně předkládány cenzuře ke schválení) a korespondence (dopisy J. Dokulila, J. Zahradníčka, M. Dvořáka a dalších J. Tichému atd.)

V následující kapitole se na příkladu případové studie Volkera Mohna pokusíme nastínit smysl a důležitost pramenného výzkumu: pokusíme se dokázat, že informace sama o sobě nestačí – svou výpovědní hodnotu často získává až při zasazení do literárně-historického kontextu. Dále se budeme věnovat otázce možností archivního bádání a podrobněji popíšeme některé jeho metody.

Problém s memoáry

Volker Mohn ve své studii „*Miláček sečtělejších středostavovských vrstev*“ – spisovatel František Kožík použil konfrontaci dvou typů pramenů, čímž demonstroval zásadní rozdíl mezi memoáry a korespondencí při pramenném výzkumu: v roce 1984 vydal Josef Hrabák biografii mapující život a dílo Františka Kožíka (16. 5. 1909 – 5. 1. 1997), autora historických a biografických románů. Hrabákova biografie vznikla na základě Kožíkova líčení¹ – vychází tedy z informací bezprostředního svědka událostí. Problém memoárové literatury však často spočívá v její subjektivitě a také nevěrohodnosti, která může být způsobena jednak přímo osobností pisatele, jednak časovou vzdáleností, která uplynula od prožití události. Jakkoliv jsou memoáry nenahraditelné v zaznamenání osobního prožitku, vždy je nutné srovnávat je s dalšími prameny.²

¹ MOHN, Volker. Nacistická kulturní politika v Protektorátu: koncepce, praxe a reakce české strany. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2018, s. 282–300.

² HLAVAČKA, Milan: Memoárová literatura. In: ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. Základní problémy studia moderních a soudobých dějin. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014, s. 315.

Na rozdíl od korespondence, která vzniká bezprostředně, nikoliv s odstupem, a v níž pisatel bere vždy v potaz adresáta (a nemůže tedy dost dobře zamlčovat důležitá fakta nebo přímo přerušovat skutečnost), memoáry mohou být pro některé významné osobnosti prostředkem k vylepšení vlastního obrazu. To je samozřejmě problém, protože paměti a pamětnické zprávy jsou často používány jako základní pramen pro další líčení, na což ve své studii *Memoárová literatura* publikované v knize *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*³ upozorňuje Milan Hlavačka. K dané problematice dále píše: „Zdrojem informací je autorova paměť, velmi často v kombinaci s (celoživotními) deníkovými záznamy. Ale i když je po ruce tato písemná opora, přesto je tvůrce paměti neustále ovlivňován novými zkušenostmi, událostmi, informacemi a změnami společenského prostředí, což často vede k názorovému přehodnocení zafixovaných a zapsaných událostí a vjemů. Přidruží-li se k tomuto neustálému přehodnocování ještě přirozená selektivnost paměti, jež především nepříjemné zážitky vytěsňuje, a nakonec i neustálé hierarchické třídění prožitého, dojde k výraznému zúžení vyprávěného času a prostoru a k absolutizování atmosféry události, což zase vede k zatlačování některých událostí do pozadí a naopak k vystavení jiných do popředí. Na druhé straně lze uvést i opačné příklady úspěšně recipovaných pamětí, u nichž zpětné odborné studium prožitých událostí může informační a koneckonců i estetickou hodnotu životopisných vzpomínek výrazně zvýšit (viz např. paměti Ivana Klímy vydané v roce 2009 a 2010 pod názvem *Moje šílené století*, kde se nachází velké množství historicko-filozofických exkurzů a citací z dobového tisku).“⁴

František Kožík ve svých pamětech akcentuje především situace, kdy se dostal do potíží ve vztahu s ministrem školství a lidové osvěty Emanuelem Moravcem; vehementně popírá, že od Moravce kdy převzal národní cenu a tvrdí, že si v postoji k protektorátním úřadům vždy zachovával odstup.⁵ Dochovaná korespondence mezi Kožíkem a Moravcem, která začala v lednu 1942 blahopřejným dopisem spisovatelovým k Moravcovu jmenování ministrem školství a lidové osvěty,⁶ však ukazuje řadu událostí v novém světle.

První takovou situací je Kožíkovo stěhování z Brna do Prahy. Podle Kožíkova líčení i Hrabákovy monografie byly důvodem k přesunu do hlavního města především problémy v Brně – Kožík se podle svých slov nedostatečně přizpůsoboval politickým poměrům a stával

³ ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014.

⁴HLAVAČKA, Milan: *Memoárová literatura*. In: ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014, s. 314–315.

⁵ MOHN, Volker. *Nacistická kulturní politika v Protektorátu: koncepce, praxe a reakce české strany*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2018, s. 290.

⁶ tamtéž, s. 291.

se tak stále častěji předmětem zájmu Gestapa. Především z toho důvodu přijal nabídku na pozici dramaturga zábavných pořadů v hlavním sídle Českého rozhlasu v Praze.⁷

Podle dochované korespondence s Jindřichem Dobiášem, předsedou jednatelského sboru Českého rozhlasu, se však Kožík o zaměstnání ucházel sám; dne 15. března 1940 zasílá Dobiášovi svou knihu *Rozhlasové umění* spolu s průvodním dopisem. V dopise se navíc nijak nezmiňuje o možném ohrožení ze strany brněnského Gestapa, místo toho uvádí kariérní důvody. Překvapivá je též časná datace této korespondence a také fakt, že se Kožík své stěhování nijak nesnažil skrýt před německými orgány – o jeho přesunu psal dokonce brněnský lokální tisk.⁸

12. července byl František Kožík vyznamenán národní cenou za svůj román pro mládež *Prstýnek z vlasů*. Otázku, zda se Kožík skutečně účastnil předávání cen, nelze s jistotou objasnit, na základě Kožíkovy korespondence s Moravcem je ovšem možné doložit, že po udělení ceny zůstával autor i nadále v kontaktu s ministerstvem lidové osvěty. Na rozdíl od jiných umělců působících za okupace nebyl František Kožík ke spolupráci s MLO nijak nucen; nabízel ji sám ze své iniciativy.

Kožík byl zároveň hlavním iniciátorem manifestu českých spisovatelů vyjadřujícího jejich loajalitu; autoři si tímto způsobem chtěli pojistit vlastní bezpečnost během heydrichiády. Podle záznamů ministerstva to byl právě Kožík, kdo návrh vypracoval a předal Moravcovi. Moravec však nakonec rozhodl proti Kožíkovu návrhu a dal přednost oficiálnímu projevu loajality.⁹

Když po válce posuzovala Kožíkovu činnost kárná komise Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, oceňována byla především autorova literární činnost, v níž komise spatřovala dokonce „tendence k povzbuzení vlasti“.¹⁰ Při vyšetřování však jistě chyběly některé důležité dokumenty – například Kožíkova korespondence s Moravcem. Komise se totiž zaměřila na jediné obvinění: na Kožíkovu cestu do Katyně v roce 1943. Vyšetřovatelé nakonec přijali Kožíkovo stanovisko, že cestě nebylo možné zabránit a že se ve svých následujících člancích důsledně snažil vyvarovat toho, aby se zmínil o sovětské vině za zločin. Tato jeho výpověď podle dostupných zdrojů odpovídá skutečnosti. Vyšetřovatelé se tak paradoxně soustředili na situaci, která o Kožíkově chování za okupace vypovídá nejméně: cestě do Katyně se skutečně nedalo zabránit, v jiných případech však Kožík jednal z vlastní iniciativy.¹¹

⁷ tamtéž, s. 287–8.

⁸ tamtéž, s. 288.

⁹ tamtéž, s. 292.

¹⁰ tamtéž, s. 297.

¹¹ tamtéž, s. 298.

Prameny: dokument vs. archiválie

Zaměříme se nyní na proces, kterým se z dokumentu stává archiválie, a na problémy, které mohou dokument na jeho cestě do archivu potkat.

Tzv. teorii tří věků dokumentu popsal poprvé v r. 1961 Yves Pérotin: „Každý dokument prochází postupně třemi obdobími svého života. První období je administrativní, při němž slouží dokument zcela úředním dokumentům svého producenta (původce). Druhým je období registraturní, kdy je dokument uložen ve spisovně (registratuře) a postupně se mění v čistě historický pramen bez aktuální využitelnosti. Třetím je pak období archivní, kdy je dokument primárně pramenem pro historická bádání.“¹²

Aby byl dokument v rámci české archivní legislativy prohlášen za archiválii – tedy za dokument trvalé hodnoty –, musí nejprve projít výběrem a evidencí (naopak např. ve francouzském archivnictví je dokument archiválií už v době svého vzniku). Jinak řečeno: dokument je buď prohlášen za archiválii, nebo je skartován, pokud není považován za dostatečně hodnotný.¹³ Nabízí se ovšem otázka, kolik „nehodnotných“ dokumentů bylo takto skartováno za komunistického režimu, zvláště šlo-li o katolické podniky jako nakladatelství Velehrad. Dokument může být samozřejmě také z různých důvodů zničen svým původcem. Při našem výzkumu jsme se potýkali s řadou chybějících dokumentů – z různých zápisů z velehradských schůzí a konferencí bylo např. možné sledovat návrhy na systematizaci nakladatelství, lze však jen obtížně ověřit, nakolik byly zamýšlené plány realizovány. Chybí nakladatelské smlouvy (kromě smlouvy T. Vodičky) a nedochovaly se bohužel ani žádné lektorské posudky, také údaje o vydaných knihách zdaleka nejsou kompletní.

Archivním fondem potom rozumíme „soubor dokumentů organicky vzniklých z činnosti jednoho původce a vybraných v rámci skartačního či mimoskartačního řízení za archiválie“.¹⁴ Toto pojetí má svůj základ v tzv. provenienčním principu, díky němuž se (přes veškeré diskuze) archivnictví pokládá za vědecký obor. Provenienční princip formulovali v devatenáctém století holandští archiváři Samuel Muller, Johann Adrian Feith a Robert Fruin jako požadavky respektování fondu a vnitřní struktury registratury – tzn. písemnosti jednoho původce mají být zachovány v rámci jednoho fondu.¹⁵ Proti tomu stojí tzv. pertinenční princip, podle něhož při pořádání fondu nejsou rozhodující původci archiválií,

¹² ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. Základní problémy studia moderních a soudobých dějin. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014, s. 257.

¹³ tamtéž, s. 269.

¹⁴ tamtéž, s. 269.

¹⁵ tamtéž, s. 269–70.

ale vztahy mezi dochovanými dokumentacemi, a spisy se tím pádem řadí podle obsahu, nikoliv podle původce.¹⁶

Fond bývá následně zpracován v několika fázích. První fází je samotné vymezení archivního fondu, kdy je uplatňováno kritérium výběru (rozdíl oproti registratuře je tedy především kvantitativní). Po vymezení fondu následuje jeho pořádání – v návaznosti na registraturu je stanovena vnitřní struktura fondu. Závěrečnou fází je vytvoření inventáře/katalogu, tj. archivních pomůcek, které slouží k popisu jednotlivých archiválií.¹⁷

Uspořádanost fondu se odvíjí především od kritéria žádanosti, což může být zavádějící – žádanost nemusí nutně odpovídat významnosti fondu. Neuspořádaný fond – v našem případě fond Velehrad – v praxi znamená krabici plnou nejrůznějších materiálů, o nichž lze jen těžko zjistit jakékoli bližší informace, což badateli poměrně komplikuje práci.

Archivy získávají dokumenty ze dvou zdrojů: od veřejnoprávních subjektů s celostátní působností nebo od původců z nestátní sféry, a to formou daru (v takovém případě platí zásada, že vůle předávajícího je nadřazena obecně platným zásadám o nahlížení do dokumentů¹⁸), koupě (již předchází jednání archivní komise pro ohodnocování a výkup dokumentů¹⁹), nebo depozita (v případě depozitní smlouvy předávající zůstává vlastníkem dokumentu²⁰).²¹ Aby se zabránilo dělení fondů, je při přebírání důležité zjistit, jestli archiválie daného původce nejsou již uloženy v jiném archivu.²² To však dost dobře nelze provést v případě neuspořádaných fondů.

Archivem, který čerpá především z nestátní provenience, je Literární archiv Památníku národního písemnictví, který v rámci své rozsáhlé akviziční činnosti mapuje významné osobnosti z literárního prostředí, vytipované osobnosti oslovuje a následně s nimi jedná o předání písemností. Dalšími významnými archivy, které pečují o velké množství osobních fondů, jsou Vojenský historický archiv a Archiv hlavního města Prahy nebo oba zemské archivy v Opavě a v Brně.²³

¹⁶ BENEŠOVÁ, Emilie, ed. *Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto: k jubileu ústředního archivu českého státu 1954–2004*. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 2004, s. 70.

¹⁷ ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014, s. 270–71.

¹⁸ tamtéž, s. 276.

¹⁹ tamtéž

²⁰ tamtéž

²¹ BENEŠOVÁ, Emilie, ed. *Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto: k jubileu ústředního archivu českého státu 1954–2004*. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 2004, s. 46.

²² tamtéž, s. 60.

²³ ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014, s. 277–8.

Problematika korespondence

Osobní korespondence, stejně jako ostatní ego-dokumenty, nám zprostředkovává konkrétní reflexe mnoha událostí, osvětluje vztahy mezi jednotlivými osobnostmi nebo vyjasňuje nejrůznější osobní pohnutky.²⁴ Jak už bylo zmíněno, na rozdíl od memoárů, které jsou psány s odstupem a mohou tím pádem zkreslovat, korespondence je bezprostřední, autentická a často usvědčující. Její důležitost pro historické bádání už byla ostatně demonstrována na případové studii V. Mohna.

Pro svou subjektivitu však musí být korespondence posuzována vždy nanejvýš kriticky: lze počítat s upřímností autora, ale zároveň je nutné brát v potaz také určitou míru autostylizace.²⁵ I ta ale může být zdrojem zásadních informací jak o pisateli, tak adresátovi a jejich vzájemném vztahu.

Lucie Saicová Římalová ve své knize *Komunikační strategie v dopisech Boženy Němcové* uvádí, že autor v dopise vychází ze své představy o sobě, z toho, jak sám sebe vidí a jak si přeje, aby ho viděli druzí (také je možné, že si přeje, aby jej někteří vnímali určitým způsobem a jiní zase jiným).²⁶ Současně dochází ke stylizaci adresáta – motiv „ty“ je spojován s motivickými komplexy, kterými pisatel – vědomě či nevědomě – demonstruje, jak vnímá svého komunikačního partnera a za koho jej považuje.²⁷ Je tedy důležité, aby badatel vnímal korespondenci jako celek a nezabýval se dopisy pouze izolovaně. V případě korespondence Čepa Tichému je např. pozoruhodné sledovat kolísání úředního nebo poloúředního tónu, který se prolíná s ryze přátelskou konverzací.

Dále se nabízí otázka hodnocení dopisů literárně činných osobností: můžeme jejich korespondenci považovat „pouze“ za svědectví o jejich životě, nebo ji lze zahrnout do literárního díla? Z charakteru Čepovy korespondence Tichému vyplývá, že její hodnota spočívá spíše v informacích o literárním životě olomoucké katolické komunity, které nám zprostředkovává.

Korespondence současně může sloužit jako klíč k pochopení a hlubšímu poznání autorova díla, přičemž také ozřejmuje okolnosti jeho vzniku. Mnohým autorům sloužila korespondence

²⁴ Po formální stránce se podle Magdaleny Pokorné „dopisem rozumí text, který pisatel napsal adresátovi jako jisté sdělení. Kromě dopisu v užším slova smyslu sem jsou řazeny další dokumenty sepsané vlastnoručně nebo vyhotovené z odesílatelova podnětu cizí rukou (například telegramy). Nositeli sdělení jsou popsané listy papíru, dopisní papíry, korespondenční lístky, vizitky (pokud nejde jen o předtištěné a nepopsané kusy) a formuláře opatřené předtiskem. Nelze ale ulpívat jen na formální stránce. Do korespondence patří také současná e-mailová sdělení, i když jejich vydávání bude nanejvýš obtížné.“ (ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014, s. 286.)

²⁵ tamtéž

²⁶ SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Komunikační strategie v dopisech Boženy Němcové*. Praha: Karolinum, 2005. *Acta Universitatis Carolinae* s. 37.

²⁷ tamtéž

jako prostředek sebevyjádření v době, kdy jim nebylo umožněno publikovat²⁸ – takovým příkladem jsou třeba dopisy Jana Zahradníčka manželce Marii v době jeho uvěznění. Nejen u takového typu korespondence zároveň platí, že to, co je v dopise zamlčeno, má stejnou nebo dokonce větší výpovědní hodnotu než to, co dopis sděluje.

²⁸ tamtéž

O Velehradu

Olomoucké nakladatelství Velehrad zahájilo svou vydavatelskou činnost roku 1939. Šlo o katolický podnik formálně spadající pod Lidové závody tiskařské a nakladatelské, jehož hlavním cílem byla produkce náboženské literatury. Nakladatelství se mělo soustředit především na díla z oblasti biblistiky (překlady Bible, komentáře k Písmu, biblické slovníky a příručky atd.), liturgiky, patristiky, církevních dějin a teologických spisů. Další podstatnou oblastí byla beletrie a literatura pro mládež. Velehrad si dal za cíl vydávat pouze taková díla, která „mají probouzet touhu po ctnosti a vyvarovat se povrchní sentimentality i vtíravé didaktičnosti“.²⁹ Rozhodující měla být vždy kvalita, nikoliv počet vydaných knih.³⁰

Zpočátku byl ediční plán nakladatelství Velehrad v zásadě nahodilý. Za r. 1939 a 1940 vyšlo dohromady 35 publikací (16 knih za r. 1939, 19 knih za r. 1940), z toho většinou naučné náboženské spisy (A. Neumann: *K dějinám husitství na Moravě*, A. Musil: *Křesťanské církve nynějšího Orientu*, F. Bureš: *Dějiny katolické církve pro vyšší třídy škol středních*, J. Hlouch: *Konverse a konvertité* atd.), několik beletristických děl (A. Stifter: *Starý mládenec*, A. Richter: *V soumraku lidství*, K. Mirvald: *V tajemném Tibetu* atd.), hudebnin (J. Tikovský, V. Kubíček: *Nesem Vám noviny, poslouchejte*; J. Nakládal: *Naše koledy*) a praktických příruček (A. Hrabětová-Uhrová: *Příroda – zdroj zdraví*, M. Ševčíková, M. Kašparová: *Nepěstěné ovoce*).³¹

Na tuto skutečnost reagovala konference uspořádaná v lednu roku 1941, která si dala za cíl činnost nakladatelství více systematizovat. Kromě ředitele Stanislava Beneše se konference účastnili Josef Tichý, Josef Banzet, Augustin Uher, Silvestr M. Braitto, Jan Čep, Jan Zahradníček a s největší pravděpodobností také ostatní zaměstnanci redakce. Tichý nastínil hlavní rysy: ve Velehradu měly vycházet příručky pro bohoslovce, katechetické příručky, homiletická knihovna, duchovní literatura pro nejširší vrstvy, beletrie pro děti, mládež a široké vrstvy a také krásná literatura pro náročné čtenáře. Jan Čep zdůrazňoval, že je nutné stanovit roční program asi 20–25 knih, vytvořit edice, určit poměr vydaných knih co do obsahu, vybírat pro beletrii soudobé i starší autory. Beneš připomínal, že cílem Velehradu není zisk, hlavní funkcí je činnost výchovná a vzdělávací a zisk je pouze prostředkem. Protože nebylo možné, aby Tichý vedle správní agendy plně zasahoval do všech oborů činnosti nakladatelství, přípravu konkrétních návrhů na vydání měl převzít poradní sbor, referent následně rozhodoval o vydání díla. Členy poradního sboru byli: doc. dr. Hlouch z Olomouce a

²⁹ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: návrh na zřízení edice literatury pro mládež. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 5.

³⁰ Zápis o konferenci, která se konala dne 27. ledna 1941 v ředitelně firmy Lidové závody tiskařské a nakladatelské, společnost s r.o. v Olomouci. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

³¹ Seznam knih vydaných po r. 1930 do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

P. Poul z Brna pro pastorační literaturu, doc. dr. Tomášek z Olomouce a prof. dr. Martinů z Kyjova pro katechetiku, dr. Braitto O.P. z Olomouce pro duchovní literaturu, spisovatelé Jan Čep a Jan Zahradníček pro beletrii, Dagmar Jechová z Kroměříže pro dětskou literaturu a prof. Miloš Dvořák z Velkého Meziříčí s prof. Vrlazem z Ostravy pro časopis věnovaný literární kritice – ten však ve Velehradu nevyšel. Dalším bodem programu byl ediční program školních učebnic a otázka jednotného moderního katechismu, o kterém jednal Beneš s ředitelem Dědictví sv. Jana Nepomuka Mons. Čihákem z Prahy. Dále bylo třeba sehnat okruh spisovatelů, kteří by se zavázali ke stálé spolupráci. Tichý měl vše projednat s jednotlivými referenty a do května 1941 předložit konkrétní program pro danou sezónu.³² Z výtvarníků, kteří spolupracovali s Velehradem, jistě stojí za zmínku malíř Otto Stritzko a jeho dcera Marie Stritzková.³³

Ideově se tedy program Velehradu částečně překrýval s programem dominikánské edice Krystal, která vycházela v Olomouci v letech 1927–1948 a v níž jako šéfredaktor revue *Na hlubin* působil Silvestr M. Braitto.³⁴ Braitto se věnoval problematice víry a literatury ve svém díle *Život* (Lidové knihkupectví v Olomouci, 1932) a jeho pojetí můžeme vzhledem k onomu prolínání chápat jako základní ideový program Velehradu.

„A tak má končiti kniha, aby nás učinila lepšími“

Náš poměr ke knize je určen jejím cílem, píše Braitto, kniha má zprostředkovávat pravdu, náš poměr ke knize je tedy takový, jaký je její poměr k pravdě. Četbu vnímá jako povinnost k Bohu – máme povinnost číst, abychom dosáhli co nejlepšího vzdělání a mohli tak nejlépe Bohu sloužit. Braitto mluví velmi přímým jazykem o nebezpečí navyknutí si na literaturu, která „s nejsvětějšími otázkami zachází příliš lehkomyšlně“, a proto vnímá pravidla nastavená církví jako závazná.³⁵

Podle těchto pravidel se tedy nesmí číst ani vydávat knihy „vysloveně nemravného obsahu“ a knihy „rozšiřující a hájící kacířstvo, odpadlictví nebo rozkolnictví“, které „mluví přesvědčivě, a právě proto jsou tak nebezpečné“. Proto církev nařizuje, aby všechny knihy náboženského obsahu nesly její schválení. Kniha, která toto schválení nemá, znamená nejistý

³² Zápis o konferenci, která se konala dne 27. ledna 1941 v ředitelně firmy Lidové závody tiskařské a nakladatelské, společnost s r.o. v Olomouci. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

³³ Otto Stritzko Timotheu Vodičkovi: dopis ze 4. 5. 1942. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 73.

³⁴ S. M. Braitto: *Život*, IV. sloupcová sazba. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

³⁵ S. M. Braitto: *Život*, IV. sloupcová sazba, sloupec 30–33. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

původ, přinejmenším je známkou nedostatku pokory, tvrdí Braitó.³⁶ Velehrad toto doporučení důsledně dodržoval. Každá publikace (mimo beletrii a hudebniny) nese prohlášení „nihil obstat“ („nic nepřekáží“) a povolení k tisku „imprimatur“ spolu se jmény odpovědných členů poradního sboru, kteří knize udělili toto církevní schválení.

Pro katolíky, kteří sami píší, Braitó zdůrazňuje, že umění není ničím abstraktním, umění je v životě a pro život, proto se katolík-umělec musí řídit obecně platnými zákony pro život a nemůže tvořit jinak než katolicky. Nakladatel má povinnost se přesvědčit, co vydává, a odpovědnost mají též knihovníci, kteří nesmí připustit, aby do knihovny přišly věci, které mohou být „jedem pro duše“. Nakonec Braitó vyzývá čtenáře, aby nečetli „s kritickou lupou slohu, mluvy, obrátů“. Přestože kvalitní formu jistě považuje přinejmenším za žádoucí, rozhodující má být vždy obsah.³⁷

Cílem Velehradu bylo tedy přispět ke zlepšení soudobého stavu literatury, který – posuzováno touto konzervativní optikou – se redakci Velehradu jevil jako nedostatečný. S takto černobílým postojem se ovšem nemohl ztotožnit Čep ani Zahradníček; s Braitem se plně neshodoval ani Vodička. To všechno způsobovalo jisté pnutí uvnitř nakladatelství, které později vyústilo v několik konfliktů.

Velehrad jako součást Lidových závodů

Lidové knihkupectví, později Lidové knihkupectví a nakladatelství (spadající pod Lidové závody tiskařské a vydavatelské) bylo úzce provázáno s olomouckým arcibiskupstvím. V dopise z 16. 11. 1938³⁸ píše J. Dokulil J. Tichému o díle *Přebytečný majetek*, jehož autorem je D. Vykopal: „Chyba lávky s konsistoří. Jak známo, trvalo by to v Brně půl roku (nejlépe počítáno a při štěstí, že Msgr Jelen by abdikoval), ale protože má známé vlivem oplývající muže u Konzistoře olomoucké, pošle knihu tam. Ovšem jako důvod k Imprimatur olomouckému je třeba do tiráže knihy dát ‚Nákladem Lidového naklad.‘ Nevím, smí-li se to tak hladce udělit, ale když žádné jiné požadavky u Vás mít nebude, doufám, že odpovíte kladně. Toť má žádost!“³⁹

Nakladatelství sídlilo na adrese Masarykovo náměstí⁴⁰ 11, kam jsou adresovány dopisy z roku 1938 J. Tichému jako „řediteli nakladatelství“.⁴¹ Od r. 1939 se podnik – už jako nakladatelství Velehrad – nacházel na náměstí H. Göringa⁴² 16.⁴³ Ve stejné budově sídlily

³⁶ tamtéž

³⁷ tamtéž

³⁸ Dopis Jana Dokulila Josefu Tichému, 16. 11. 1938. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

³⁹ Kniha vyšla téhož roku vlastním nákladem v Brně.

⁴⁰ Dnes *Horní náměstí*.

⁴¹ Dopis Jana Dokulila Josefu Tichému, 16. 11. 1938. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁴² Dnes *Dolní náměstí*.

katolické regionální noviny Našinec, v letech 1921–1941 rovněž vydávány Lidovými závody tiskařskými a vydavatelskými,⁴⁴ a pod Lidové závody tiskařské a vydavatelské dále spadal týdeník Rozsevač (1939–1948).⁴⁵ Podnik také zajišťoval tisk pro opavský týdeník Obnova,⁴⁶ Družinu literární a uměleckou, Matici cyrilometodějskou, Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje, Akademii Velehradskou a edici Šlápěje života (spadající pod nakladatelství Společenské podniky v Přerově).⁴⁷

Redaktoři Našince svou účastí vypomáhali při některých velehradských nakladatelských činnostech. Přidělená práce měla vždy odpovídat odborné kvalifikaci a neměla zasahovat do oborů, pro které již byli ustanoveni lektoři/odborníci/redaktoři atd. Výpomoc se týkala především redakčně-technických prací (úprava rukopisů k tisku, korektury, technická redakce brožurek náboženského obsahu atd.), literárně-redakčních prací (posuzování rukopisů a knih k vydání, výběr vydavatelských námětů, koncipování korespondence toho se týkající atd.) a speciálních úkolů jako navrhování a sjednávání knižní výtvarné výzdoby, překládání z cizích jazyků nebo výkonná redakční práce při realizaci souborných a encyklopedických děl.⁴⁸

18. ledna 1944 předložily Lidové závody návrh vydavatelské spolupráce s Maticí svatokopeckou, podle něhož se nakladatelství Velehrad zavázalo k vydávání uměleckých a užitkových tisků, publikací o Sv. Kopečku, průvodců, knih poutních pobožností, upomínkových předmětů apod. Publikace vydané v rámci této úmluvy měly nést v tiráži označení „Ve prospěch Matice svatokopecké. Vydalo nakladatelství Velehrad v Olomouci“.⁴⁹ Žádná taková publikace však ve Velehradu nevyšla.⁵⁰

Nacistická cenzura

Jelikož fungování Velehradu spadá z velké části do období německé okupace, považujeme za užitečné krátce se zmínit o způsobu fungování nacistické kulturní politiky. Její

⁴³ Seznam katolických nakladatelů v republice Československé. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ Knižovní obzor. Čtvrtletník Vědecké knihovny v Olomouci. Redakce: redakcevol.cz. Registrace MK ČR E 6450. ISSN (elektronická verze) 1214-6498, dostupné z: <https://www.vkol.cz/cs/dokumenty/knihovni-obzor/ko-1994-2/clanek/o-rozsevaci/>

⁴⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011, s. 168.

⁴⁷ Seznam katolických nakladatelů v republice Československé. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁴⁸ Účast redaktorů Našince v redakčních pracích nakladatelských. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁴⁹ Dopis z Matice svatokopecké Velehradu. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁵⁰ katalog *Vědecké knihovny v Olomouci* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <https://aleph.vkol.cz>

nejstriktnější uplatňování začalo r. 1941, trvalo ještě další dva roky a podle statistik byla zakázána zhruba polovina předložených titulů.⁵¹

Za úřadu Konstantina von Neuratha, prvního říšského protektora, zůstalo v protektorátu zachováno zdání paralelní správy (alespoň navenek), tzn. správu měly vykonávat především české úřady, do nichž však správa německá často zasahovala. To se změnilo za působení Reinharda Heydricha ve funkci zastupujícího říšského protektora: r. 1942 byl vládní systém definitivně přetvořen podle německých představ, vedoucí pozice českých úřadů byly obsazeny německými funkcionáři. Kontrolu české kultury převzal Úřad lidové osvěty, později ministerstvo téhož názvu.⁵²

Cenzuru tisku měl až do reformy z r. 1942 na starosti tiskový odbor Předsednictva ministerské rady, který zpočátku zastával také otázku řízení novin a časopisů, později však byla jeho pravomoc omezena na konfiskační praxi – obsah periodik a personální složení redakce sledovalo ministerstvo vnitra, gestapo a také zpravodajská služba NSDAP a SS Sicherheitdienst.⁵³

Předsednictvo ministerské rady dále mohlo (po tom, co bylo dne 7. 5. 1941 vydáno vládní nařízení, které upravovalo poměry v českém tisku) určovat podobu, rozsah a náklad periodického titulu, vydávalo souhlas s ustanovením šéfredaktora a vedoucích redaktorů, rozhodovalo o úředním zastavení periodika a vydávalo souhlas s jeho zastavením z rozhodnutí vydavatele, aniž by muselo svůj krok jakkoliv zdůvodnit.⁵⁴

Obecné hranice pro psaní legálního tisku za protektorátu vytyčil Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku ze 17. 9. 1939. Zakázána byla publikace čehokoliv, co by narušovalo zájmy Říše nebo protektorátu, nepřípustnou se stala kritika vlády, úřadů nebo úředních činitelů, referování o mzdových sporech či stávkách. Nesmělo se psát o konfliktech mezi Čechy a Němci, o činnosti gestapa ani odboje, speciální pravidla se vztahovala na užívání statistik, zpráv o průmyslu, cenách, zásobování, nezaměstnanosti, protizidovských opatření a na veškeré informace o vojenských záležitostech. Zakázáno bylo dále zmiňovat existenci cenzury. Důraznou pozornost věnoval Souborný přehled také problematice dvojznačnosti – všechna taková místa měla být z tisku eliminována. Za podezřelé byly považovány též citáty.⁵⁵

V době existence protektorátu vycházelo 2 218 titulů periodického tisku, zastaveno bylo za stejnou dobu 1 887 českých novin, časopisů a úředních věstníků a 53 periodik německých. Časté bylo materiální omezování – přiděly papíru byly buď nedostatečné, nebo vůbec žádné. Redukce postihla nejvíce kulturní a zájmový tisk, nejdéle naopak vycházely politické deníky a časopisy relaxačního zaměření. Nejvíce periodik bylo zastaveno r. 1941 (623 zastavených

⁵¹ WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Praha: Academia, s. 919.

⁵² tamtéž, s. 920–923.

⁵³ tamtéž, s. 925.

⁵⁴ tamtéž, s. 919.

⁵⁵ tamtéž, s. 927.

titulů – mezi nimi i Velehradem vydávaný Našinec) a dále r. 1942 (194 zastavených titulů). Toto období nepřežil např. Kritický měsíčník, Panorama nebo Listy filologické, tedy významné jazykovědné a literární časopisy apod. K výjimkám patřily časopisy katolických spisovatelů Akord a Řád, vydávané až do r. 1944,⁵⁶ a také Velehradem vydávaný Rozsevač. Část poválečné společnosti tyto katolicky orientované časopisy považovala za sympatizanty fašismu – především pro jejich kritiku liberálního uspořádání a masarykovského humanismu.⁵⁷

„Toho času nepovolují“

Timotheus Vodička si v době svého působení ve Velehradu vedl velmi důkladné záznamy o připravovaných publikacích. Pro nás je Vodičkův redakční záznamník⁵⁸ obzvlášť cenný,

⁵⁶ tamtéž, s. 930.

⁵⁷ ESSEROVÁ, Jitka. Řád, revue pro kulturu a život (1932–1944). Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a literární vědy. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

⁵⁸ Místo uložení: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

Jde o sešit formátu A5 v poměrně zachovalém stavu. Listy jsou zažloutlé, ale záznamy jsou čitelné. Na první straně nacházíme nadpis „Záznamy o připravovaných publikacích (kromě hudebnin)“; razítko velehradské redakce; informaci o časovém úseku, který je mapován: 1941–1943, a Vodičkův podpis (na jehož základě je možné připsat Vodičkovi autorství; písmo v záznamníku však také po grafologické stránce odpovídá písmu ve Vodičkových dopisech). Záznamy jsou psány černým inkoustem, často se objevují přípisův červenou pastelkou (především informace o vydání nebo nevydání díla) nebo výjimečně obyčejnou tužkou.

Na následující straně je stručně shrnuta jarní sezóna 1941, dále je vždy jednomu dílu věnována celá strana. Na konci sešitu se nachází rejstřík. Vodička tímto způsobem mapuje 119 děl. Jako příklad uvádíme záznam o druhém vydání encykliky *Ad catholici sacerdotii* (O katolickém kněžství) Pia XI.:

Pius XI. 1941/I.
Encyklika Ad catholici sacerdotii
II. vydání
Došlo: /
Čteno: /
Konsistoř: zasláno: 1. 7. 41
vyřízeno: ✓ 15. 7.
Censura policejní: zasláno:
vyřízeno: 1. 2. 41 č. 6 Olomouc
Tiskárna: zadáno: 20. V. 41
sl[oupcová] kor[ektura]: 7. 6. 41 – posl. ant. 9. 6.
vráceny kolem 18. VI. přímo tisk.
zlomené korektury: 1. 7. – poslány na Konsistoř
15. 7. vyřízeno
– 31. 7. archy vytištěny. Čeká na brožování
Poznámky:
Vyšlo: 30. X. 41

Jednotlivé záznamy se však od sebe výrazně liší v množství uvedených informací. Např. záznam o knize *V září Severky* Karla Hrocha, která vyšla r. 1944, vypadá následovně:
Karel Hroch

protože osvětluje celý proces vydávání⁵⁹ a také způsob, jakým produkci Velehradu ovlivňovala cenzura.⁶⁰ Ta – protože se pohybujeme v době protektorátu – byla dvojí: publikace podléhaly nacistickým regulacím a, jak už bylo řečeno výše, zároveň církevnímu schválení.

Proces vydání začíná podáním návrhu a dodáním rukopisu. Vodička každý rukopis osobně četl (v záznamech bývá uvedeno datum čtení⁶¹) a případně vrátil autorovi k drobným úpravám.⁶² Poté se k dílu vyjadřuje olomoucká konsistoř (ne však bez výjimky, u některých publikací je církevní schválení až posledním bodem) – v naprosté většině případů kladně, pouze u několika málo děl nacházíme záznam o negativním hodnocení.⁶³ Jak už bylo zmíněno, toto schvalování se týká pouze odborné a naučné literatury; neplatí pro beletrii, hudebniny (ty se v záznamech nevyskytují vůbec) atd.

Dílo je následně zasláno do Prahy na Kulturní oddělení (v záznamech uváděno pod zkratkou K. O.⁶⁴) Úřadu říšského protektora; od r. 1942, kdy došlo k několika změnám ve struktuře kontrolních orgánů, potom na Ministerstvo lidové osvěty (zkratka M. L. O.)⁶⁵. Schválena byla asi polovina předložených titulů (tedy obdobná situace jako v celém

V Záři Severky (Pohádky na severské náměty)

Návrh podán: 25. 3. 43 (Vodička)

Rukopis došel: 8. 3. 43 Čteno: 24. 3. 1943

Smlouva: 10. 4. 43

M. L. O: exp. 5. XI. 43

⁵⁹ Jako příklad uvádím záznam o díle *Ve světle víry*:

Dr. Antonín Salajka

Ve světle víry (pro 41/II)

Návrh podán: 13. V. 41 (Navrhl Vodička)

Rukopis došel: 27. X. 41

Čteno: 28. X., 29. X., 30. X., 31. X., 1. XI., 3. XI.

Dopis autorovi o nesrozumitelných místech r[u]k[o]p[isu]: 3. XI.

Došlo, opraveno: 6. XI. Opraveno: 7. XI.

Konsistoř: Dáno k expedici 7. XI. 41

Vyřízeno: došlo 30. prosince 41

K. O. Zadáno: 12. 1. 42

Vyřízeno: toho času nepovoleno. 1. IV. 42. čj. 5058

došlo 8. IV. 42

Odloženo

M. L. O. znovu podáno: 11. I. 43. (=dal jsem k expedici)

vyřízeno:

⁶⁰ Kniha *Ve světle víry* vyšla ve Velehradu až r. 1945.

⁶¹ viz poznámky výše

⁶² Záznam o díle *P. Stanislav Vydra (Cordatus Bohemus)* Bořivoje Benetky: „Rukopis: 24. 8. 43. došel. Vráceno autorovi 10. 9. 43 úpr[avám].“ apod.

⁶³ V záznamu o díle *Poutní chrám na Svatém Kopečku* Františka Marka čteme: „Cenzura: Konsistoř: zasláno 22. IV. 41. Vráceno k přepracování pro povrchnost.“

⁶⁴ viz pozn. 65

⁶⁵ Záznam o díle *Klasy v bouři* Vladimíra Horny: „M. L. O: K expedici: 26. VIII. 42. vyřízeno: toho času nepovoleno: (došlo 18. XII. 42.) M. L. O. podruhé: k exp[edic]i 11. I. 43. vyřízení: zamítnuto. došlo 25. 2. 44.“ Kniha vyšla ve Velehradu r. 1947.

protektorátu). U řady zamítnutých děl najdeme poznámku „odloženo“ a záznam o opětovném zaslání cenzorům do Prahy – tyto pokusy však bývají zpravidla neúspěšné.⁶⁶

Přestože se k cenzuře předkládal vždy nejprve rukopis a poté pro kontrolu ještě kartáčový otisk sazby⁶⁷, informace o tomto druhém kole cenzury se ve Vodičkově záznamníku nevyskytují.

V případě, že je dílo cenzurně schváleno (a nenastane ojedinělá situace, kdy autorovi např. nevyhovuje formulace smlouvy, a proto své dílo stáhne zpět), rukopis putuje do tiskárny, kde prochází první a druhou (tzv. zlomenou) korekturou a následně je vytištěn. Vodička místy uvádí také informace o množství papíru, počtu výtisků, případných ilustracích apod.

Stanislav Beneš ředitelem

Stanislav Beneš (1886–1947) vystudoval teologii v Hradci Králové a z rozhodnutí biskupa se začal věnovat tiskovému apoštolátu. Po první světové válce odešel do Prahy, kde působil v lidové straně v rámci tiskových podniků, poté se přestěhoval do Olomouce, nastoupil do Lidových závodů a díky svým zkušenostem podnik rozšířil a zmodernizoval.⁶⁸ Kromě technických záležitostí mu velmi záleželo na nakladatelském programu a knihkupeckém sortimentu, což dokládá např. zpráva o jeho intervenci v Kulturním oddělení Úřadu lidové osvěty v Praze v únoru 1942, kde se mu podařilo zmírnit restriktci povolení pro vydávání knih;⁶⁹ podle několika konfliktů, které měl Beneš s Timotheem Vodičkou (o nich bude ještě řeč), však můžeme usuzovat, že pro Beneše nebyla rozhodující estetická kvalita literárního díla, ale spíše jeho náboženský obsah.

Beneš realizoval vydávání náboženského časopisu *Rozsevač* a podílel se na ediční a textové přípravě *Nového zákona*, který vyšel ve Velehradu r. 1947. Zároveň inicioval vznik *Editio Velehrad*, edice, ve které vycházela náboženská hudební díla a kterou chtěl Beneš prokázat přední postavení české duchovní hudby ve světové soutěži, a *Moravské edice*, která měla zpřístupnit díla světské moderní hudby.⁷⁰

⁶⁶ viz pozn. výše

⁶⁷ WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Praha: Academia, 2015, s. 941.

⁶⁸ In memoriam P. Stanislava Beneše. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁶⁹ Zpráva o intervenci. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁷⁰ In memoriam P. Stanislava Beneše. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

Timotheus Vodička ve Velehradu

Timotheus Vodička nastoupil do Velehradu na pozici redaktora 1. 4. 1941⁷¹. Jako věřící člověk přesvědčený o tom, že pravé bohatství a pravá skutečnost se nachází pouze ve věcech věčných, k nimž věci pozemské (včetně umění) pouze odkazují⁷², se zaměřením Velehradu jistě souzněl. „Neexistuje nic kladného, co by mělo cíl samo v sobě, souhra individuality a obecnosti, každá věc je bytí pro sebe a zároveň bytí k jinému,“ píše z 17. května 1940 Čepovi z Benediktinského opatství, „každá činnost má svůj vlastní bezprostřední cíl a cíl konečný, jemuž slouží dosahováním cíle zvláštního. Mezi tím dvojím nemůže být rozpor, jde-li o správnou činnost – tak je tomu i v umění.“⁷³

Vodička jako literární kritik nikdy nehodnotí dílo jen v rámci uměleckého výrazu, ale především ho zajímá postavení díla k „morálnímu řádu“. Umění považuje – stejně jako o tom píše Braitó – za součást života, pro kterou platí stejná morální pravidla jako pro všechny ostatní oblasti. Při hodnocení děl se zásadně vyhýbá dojmům nebo pocitům; vychází z objektivní jednoty pravdy, dobra a krásy – tak, jak je chápe Tomáš Akvinský. Vodičkova konečná definice kritiky zní takto: „Kritika je výklad a hodnocení konkrétního uměleckého díla podle kritérií vzájemného poměru Tvaru a Řádu. Úkolem kritikovým je především stanovit pravost umělcovy zkušenosti, to jest zjistit, zachovává-li individuální umělcovo vidění světa principy obecného duchovního řádu života, pak vysledovati způsob, jakým je toto vidění převedeno ve tvar, a konečně zhodnotit objektivní umělecký účinek tohoto tvaru. Vychází přitom z jednoty Tvaru a Řádu, metodicky však se opírá především o principy Řádu, neboť ty jsou obecné a neměnné, a jen v jejich mezích může vykládat strukturu tvaru, jež je jinak co do svého výběru věcí umělcova vkusu, do něhož nemůže kritik zasahovat.“⁷⁴ V porovnání s Braitovým pojetím však přece jen chápe Vodička krásu jako mnohem klíčovější parametr. V dopise Čepovi dále píše: „V nadpřirozeném řádu není umění užitečné samo sebou, ale svou služebností, krása je prostředkem k vyjádření vyšší skutečnosti, prostředkem modlitby nebo rozjímání. Že touto skutečností se umění nic neubírá, naopak přidává, to dokáže několik řádek z kteréhokoliv teologa, který používal básnického jazyka.“⁷⁵

Takový postoj ovšem nebyl na poli české literární kritiky přijímán vždy s porozuměním. Vodička navíc vzbuzoval jisté rozpaky tím, že literární kritiku pojímal zároveň jako službu, a

⁷¹ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: kopie Vodičkovy smlouvy s Velehradem. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 5.

⁷² TRÁVNÍČEK, Mojmir. Strážce morálky Timotheus Vodička. In: TRÁVNÍČEK. Sdílet věčné (ed. Petr Hora). Olomouc: Periplum, 2002, s. 124–133.

⁷³ Vodička, Timotheus Janu Čepovi: dopis ze 17. 5. 1940. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 257–261.

⁷⁴ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Strážce morálky Timotheus Vodička. In: TRÁVNÍČEK, Mojmir. Sdílet věčné (ed. Petr Hora). Olomouc: Periplum, 2002, s. 124–133.

⁷⁵ Vodička, Timotheus Janu Čepovi: dopis ze 17. 5. 1940. Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 257–261.

to ne pouze všeobecnou, ale často určenou konkrétním farním nebo jiným ochotnickým knihovníkům. Dokonce pro ně vytvořil spolu s Konstantinem Miklíkem příručku Klíč. Nejednalo se ovšem o seznam zakázaných knih na způsob indexů librorum prohibitum, jak se mnozí domnívali, naopak šlo o seznam doporučující. Další díla doporučoval v drobných recenzích, např. v příloze *O knihách* časopisu Dobrý pastýř.⁷⁶

Takových děl však vycházelo mnohem méně, než by si Vodička přál, s čímž se také svěřuje Čepovi: „Jisto ovšem je, že v současné beletrii je nezávadných věcí mnohem méně než těch druhých – prostě proto, že dnes už se nebojuje jenom o víru, ale o samé základy přirozeného řádu a o zdravý, nezmrzačený názor na ty nejzákladnější duchovní skutečnosti. Konec konců nikdo nežádá na romanopisci, aby se inspiroval nadpřirozenými pravdami, ale kladný a čistý pohled na přirozenost je věc, která se musí požadovat po každém.“⁷⁷

Vodička se (jako člověk s přirozeným smyslem pro řád) velmi zasazoval o systematizaci nakladatelství (která započala už lednovou konferencí z r. 1941). Inicioval např. zavedení „knihoven“⁷⁸ – návrh vypadal následovně: sbírka homiletické literatury Rozsevač s redaktorem P. J. Poulem (homiletická knihovna Rozsevač fungovala už v rámci Lidového knihkupectví a nakladatelství), Patristická knihovna – výbor nejstaršího církevního písemnictví (na té spolupracovalo více odborníků), Knihovna duchovní četby (red. dr. S. Brait), Základy – sbírka pastorační literatury (red. dr. J. Hlouch), Přátelé Boží – monografické životopisy světců (red. T. Vodička), knihovna pamětí, korespondencí a jiných pramenů pro poznání kulturních dějin (red. Vyskočil), Knihovna vybrané četby – vynikající díla soudobých i starších autorů (red. Zahradníček), Zábavná knihovna Rozsevače – lidová beletrie, vycházela v počtu tří svazků ročně, a knihovna divadelní literatury (red. St. Schneeweis).⁷⁹ V případě literatury pro mládež byla situace o něco složitější – vzhledem k omezenému počtu děl k publikování byla knižnice vedením shledána jako nevhodná, chyběla možnost velkého výběru a častého vydávání. Důraz byl kladen na původní lidovou četbu (vycházela např. díla Františky Stránecké nebo Františka Pravdy) a na misijní cestopisy (Karel Mirvald: *V tajemném Tibetu* apod.), které do určité míry suplovaly dobrodružnou

⁷⁶ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Strážce morálky Timotheus Vodička. In: TRÁVNÍČEK, Mojmir. Sdílet věčné (ed. Petr Hora). Olomouc: Periplum, 2002, s. 124–133.

⁷⁷ Vodička, Timotheus Janu Čepovi: dopis ze 17. 5. 1940. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 257–261.

⁷⁸ Z informací uvedených v tiráži nám dostupných titulů vyplývá, že Velehrad realizoval Knihovnu vybrané četby (kterou vedl Zahradníček a v níž vyšly tři tituly – Gertrud von Le Fort: *Poslední na popravišti*, Františka Stránecká: *Povídky a črty* a Joseph von Eichendorff: *Mramorová socha a jiné novely*) a Zábavnou knihovnu, v rámci níž vyšla např. kniha *Verunčino štěstí* Marie Dvorské. Nelze však s jistotou říci, do jaké míry byly realizovány ostatní knihovny.

⁷⁹ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: návrh na systematizaci ediční činnosti nakladatelství Velehrad po vnější stránce. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

literaturu pro mládež. Důležitou součástí literatury byl též výtvarný doprovod.⁸⁰ Jinak ale z informací o připravovaných publikacích vyplývá, že Velehrad – přes všechnu Vodičkovu snahu – dával před literaturou pro mládež přednost spíše duchovní literatuře.

V rámci Vodičkova úsilí o systematizaci redakční práce měl dále Velehrad uzavřít smlouvu s několika lektory (J. Hlouch, J. Poul, K. Bureš, Fr. Tomášek, V. Martinů pro pastorační a katechetickou literaturu; J. Čep, J. Zahradníček, L. Gruber, E. Frynta pro beletrii; F. Večeřa, S. Schneeweis, J. Kunovský pro divadelní literaturu), kteří by podávali posudky o rukopisech dodaných nakladatelstvím a sami navrhovali knihy vhodné k vydání.⁸¹ Žádná z těchto smluv se však nedochovala, máme k dispozici pouze dopis Čepovi a Gruberovi s nabídkou na uzavření této smlouvy.

Později musel Vodička řešit několik konfliktů s vedením Lidových závodů. Prvním z nich byla záležitost týkající se druhého vydání knihy *Král brigantů* od Rudolfa Kubů: ředitelství firmy schválilo toto vydání bez Vodičkova vědomí.⁸² (Bez Vodičkova vědomí bylo schváleno také *Slovo Boží – Duchovní promluvy pro lid*, nešlo tedy o jediný případ.⁸³) Vodička v dopise adresovaném ředitelské radě Lidových závodů ze dne 17. března 1942 upozorňuje, že tím došlo k porušení jednoho z bodů z jeho služební smlouvy. Tuto skutečnost by Vodička možná přešel, kdyby *Krále brigantů* považoval za kvalitní dílo; ve svém dopise ovšem konstatuje, že „v tomto případě je vskutku několik vážných námitek proti tomu, aby uvedené dílo bylo vydáno. Za první: Je známo, že to není dílo původní, ale velmi nouzová úprava cizího díla. Za druhé: Po stránce literárně-stylové je to dílo velmi chatrné, naprosto otrocky se přidržující své předlohy nedodržování elementárních zásad českého jazyka. Po této stránce by pomohlo jen přepsati celé dílo úplně znova.“⁸⁴

Od druhého vydání *Krále brigantů* sice vedení upustilo, Vodička však po tomto dopise obdržel dne 26. března 1942 tříměsíční výpověď.⁸⁵ Ta ale zjevně nebyla realizována, neboť korespondence s vedením pokračuje: o rok později publikoval Vodička v Akordu část své

⁸⁰ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: návrh programu pro sbírky beletrie a pro literaturu pro mládež. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁸¹ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: návrh na systematizaci ediční činnosti nakladatelství Velehrad po vnější stránce. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁸² Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: kopie dopisu Timothea Vodičky ředitelské radě Lidových závodů tisk. a nakl. v Olomouci ze 17. 3. 1942. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁸³ Záznamy o připravovaných publikacích (kromě hudebnin). In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁸⁴ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: kopie dopisu Timothea Vodičky ředitelské radě Lidových závodů tisk. a nakl. v Olomouci ze 17. 3. 1942. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁸⁵ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: tříměsíční výpověď adresovaná Timotheu Vodičkovi, 26. 3. 1942. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

studie Princip českého verše⁸⁶, na což vedení Lidových závodů reagovalo dopisem, v němž Vodičku upozorňuje na porušení služební smlouvy, podle které je možné publikovat veškeré literární práce teprve čtvrt roku po nabídnutí rukopisu vlastnímu nakladatelství.⁸⁷ 16. června 1943 dostává Vodička další dopis z vedení Lidových závodů týkající se bibliografie literatury o duchovní hudbě, kterou mu vedení nařizuje sestavovat v úředních hodinách pouze z pomůcek opatřených firmou.⁸⁸ 22. listopadu 1943 Vodička obdržel další tříměsíční výpověď, čímž r. 1944 skončil jeho pracovní poměr.⁸⁹

Josef Tichý ve Velehradu

Josef Tichý se narodil r. 1909 v Hruškách u Břeclavi, absolvoval tamější gymnázium a poté vystudoval filozofii v Brně⁹⁰. V Olomouci začal působit r. 1938 jako ředitel Lidového nakladatelství,⁹¹ do té doby – v letech 1936 a 1937 – zastával funkci redaktora časopisu Akord⁹². Lze ale předpokládat, že Tichého vazby na Akord rokem 1937 neskončily – v dopise z r. 1940 se Čep Tichého ptá, jak „dopadla chumlanice s Akordem“⁹³, a r. 1944 nabízí Tichý Čepovi vydání povídkového souboru *Sestra úzkost* v edici Akord.⁹⁴ V listopadu 1944 se Josef Tichý oženil se slečnou Menšíkovou ze Sv. Kopečka u Olomouce.⁹⁵ Svatý Kopeček se poté stal jedním z míst setkávání olomouckých intelektuálů, pravidelně se zde konaly např. Akademické týdny.

⁸⁶ Vodička, Timotheus: „Princip českého verše“, in: Akord 10, 1942/1943, č. 3–4, s. 107–138

⁸⁷ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: dopis vedení Lidových závodů Timotheu Vodičkovi ze 3. 6. 1943. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁸⁸ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: dopis vedení Lidových závodů Timotheu Vodičkovi ze 16. 6. 1943. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁸⁹ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: tříměsíční výpověď adresovaná Timotheu Vodičkovi ze 23. 12. 1943. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 5.

⁹⁰ Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému. In: Fond Jana Čepa. Rajhrad: Památník písemnictví na Moravě, inv. A6098–A6139.

⁹¹ Obálka dopisu Jana Dokulila Josefu Tichému, 3. 2. 1938. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „Pan Josef Tichý, ředitel nakl[adatelství], Olomouc, Lidové nakladat[elství], Masarykovo nám[ěstí].“

⁹² Obálka dopisu od Františka Lazeckého Josefu Tichému, 22. 12. 1936. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „Pan Jožka Tichý, Brno–Klácelová 2, red. čas. Akord“; Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dopis Miloše Dvořáka Josefu Tichému, 7. 5. 1937: „Pan Josef Tichý, redaktor Akordu, Brno, Tivoli 43/III.“

⁹³ Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému: dopis z 15. 8. 1940. In: Fond Jana Čepa. Rajhrad: Památník písemnictví na Moravě, inv. č. A6098–A6139.

⁹⁴ Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému: vzpomínky Josefa Tichého na Jana Čepa. In: Fond Jana Čepa. Rajhrad: Památník písemnictví na Moravě, inv. č. A6098–A6139.

⁹⁵ ČEP, Jan a Jan ZAHRADNÍČEK, TRÁVNÍČEK. Korespondence 1943–1948 (ed. Mojmír Trávníček). Praha: Aula, 2000. Fontes, s. 165.

Dochovaná korespondence Tichého je většinou technického rázu: jako redaktor Akordu si dopisoval s Františkem Lazeckým⁹⁶, Janem Dokulilem⁹⁷, Josefem Dvořákem⁹⁸ nebo Milošem Dvořákem⁹⁹ převážně ohledně příspěvků, které v Akordu měly vyjít.

Z dochovaných pramenů (které jsou bohužel značně fragmentární) usuzujeme, že Tichý ve Velehradu zastával pozici výkonného redaktora (tedy ne programového redaktora), tzn. měl na starosti především smlouvy, komunikaci mezi redakcí a spisovateli apod.

V dopise z 3. února 1938 zmiňuje Jan Dokulil přednášku v Třebíči na téma *Život a dílo*¹⁰⁰, 7. března slibuje Tichému, že přednese svůj příspěvek na přednáškách v olomouckém kněžském semináři a v Řepčíně¹⁰¹ – šlo o řepčinský učitelský ústav sester dominikánek (kde se mj. na jedné z přednášek r. 1938 Jan Zahradníček setkal s Marií Bradáčovou, svou budoucí ženou)¹⁰². 10. května 1944 Tichého Zahradníček žádá, aby přijel dojednat další svazky *Vybrané četby*.¹⁰³ R. 1944 vyšla poslední publikace (z pouhých tří) *Vybrané četby – Joseph von Eichendorff: Mramorová socha a jiné novely*.¹⁰⁴

⁹⁶ Obálka dopisu od Františka Lazeckého Josefu Tichému z 22. 12. 1936. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „Milý Jožko, posílám Ti tu básničku teprve dnes, dříve jsem nemohl. Také promiň, že jsem to tak naškrábal, i tento dopis. Píšu to narychlo v kanceláři. Kdyby už bylo pozdě, nebo jste básničku netiskli z jiných důvodů, tedy mně ji vrať, nechám si ji pro příští Vánoce. Tisknout ji jindy v časopise, to nemá smyslu. Poslal bych Vám – v tom případě, že byste mně ji vrátili – místo ní nějakou jinou věc. Budete-li tisknout, tedy mně pošli korekturu sem do Prahy, kam se vrátím z domů hned v pondělí po svátcích. – Co dělá podnik? Máme dojem, že se tak trochu cukáte, když jde do živého. Pozdravuj Uhra a Langra. Pozdravuju a přeju Ti radostné svátky Tvůj František Lazecký“

⁹⁷ Dopis Jana Dokulila Josefu Tichému z 10. 12. 1936. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „Milý příteli, včera jsem psal St[anislavu] Langerovi a Vám, a myslil jsem, že už máte Vánoční tisk hotový, zatím však dopisy se potkaly. Posílám Vám korektury hned zpět. Výpravu máte jistě již navrženou. Nezapomeňte strofy od sebe oddělovat, jak je to při 7. hymnu, a *ať písmenka nevybíhají z řádků*. Škoda že jsem nevěděl před čtrnácti dni, když jste mi psali, byl bych býval připravil hymnus z Božího hodů. – Nebylo by dobře dát na začátek toho tisku nějakou kresbu? Jen to tak připisuji, však Vy už máte jistý plán. Mohli byste to dát natisknout (asi pět exempl[ářů]) na lepším papíře? Z toho tři pro mě bych si zamlouval. To asi půjde. A kdy je dostanu? Prosím Vás, ať nezapomene Langr podle včerejšího dopisu popohnat administraci. Budete po Vánocích v Brně? Rád bych Vás viděl. Srdečně zdraví Váš J. D.“

⁹⁸ Dopis Josefa Dvořáka Josefu Tichému z 18. 11. 1936. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

⁹⁹ Dopis Miloše Dvořáka Josefu Tichému a 7. 5. 1937. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „Milý pane Tichý, budu rád, když pan Müller něco přeloží, jenom mi to *zavčas* pošlete a ne až v korektuře. Posledně v tom překladu Kafky byla některá místa zamotaná a taková korektura mi dá moc práce, které i bez toho bych měl dost. Musel jsem jeden celý odstavec vysadit a nahradit překladem *Proměny* ze St[aré] Říše. Já jsem začal psát článek o Šaldovi, ale velmi jsem se zdržel nemocí, takže nemohu slíbit, do kdy budu hotov. Také Dokulil mi slíbil nějaké referáty, ale dosud jsem ani od něho ani od Strakoše nic nedostal.

Objednejte mi, prosím, Šaldovu knihu o Máchovi. Srdečně pozdravuje Váš Miloš Dvořák“

¹⁰⁰ Dopis Jana Dokulila Josefu Tichému, 3. 2. 1938. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹⁰¹ Dopis Jana Dokulila Josefu Tichému, 7. 3. 1938. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „...jestli budu moci přečíst tutěž přednášku v alumnátě (tam by to ostatně šlo) i v Řepčíně (jak sám uvidíte), tedy souhlasím.“

¹⁰² ZEJDA, Radovan. *Byl básníkem!: Život a dílo Jana Zahradníčka*. Tišnov, 2004, s. 55.

¹⁰³ Lístek od Jana Zahradníčka Josefu Tichému z 10. 5. 1944. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: „Milý příteli, budu příští týden ve středu a ve

26. března 1955, tedy 7 let po zániku Velehradu, se Bohuslav Durych (nevlastní mladší bratr Jaroslava Durycha)¹⁰⁵ Tichého ptá na krajské nakladatelství – jestli „z toho něco bude“¹⁰⁶. Krajské nakladatelství bylo skutečně založeno později téhož roku. Jako regionální nakladatelství se soustředilo na populárně-naučnou literaturu, odborné práce a beletrii čerpající z oblasti Olomoucka. Jeho vzniku předcházela neúspěšný pokus o zřízení komunálního podniku Krajské vydavatelství a knihkupectví v Olomouci v letech 1950–1951.¹⁰⁷ Zůstává otázkou pro další výzkum, jestli a popř. jakým způsobem se Tichý v Krajském nakladatelství angažoval.

Realizace edičního plánu

První publikací vydanou Lidovým knihkupectvím je *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku, díl I.* (František Cínek), která vyšla r. 1931¹⁰⁸. Podnik pokračoval ve vydavatelské činnosti jako Lidové knihkupectví a nakladatelství. Jejich produkce nebyla zpočátku nijak velká – za r. 1937 vyšlo 13 publikací (mezi nimi např. encykliky P. Pia XI, *Deset let za čínskou zdí* J. Zemana nebo *Kněžská sobota* A. Šuránka, tiskly se také ryze praktické publikace jako jízdní řády).¹⁰⁹

Nakladatelství Velehrad (pod tímto jménem, pod nímž fungovalo od r. 1939) mělo za války povinnost podle nařízení kulturního oddělení prezidia ministerské rady předkládat předběžný program ediční činnosti.¹¹⁰ Předběžný program do konce roku 1941, sestavený 4. června, sestával ze 42 knih¹¹¹, z nichž bylo nakonec vydáno pouze 20¹¹².

Největší část edičního plánu pro rok 1941 tvořily náboženské naučné publikace (B. Vašek: *Dějiny křesťanské charity*, V. Martinů: *Náboženské výchovné stati* atd.), další velkou část programu představovala beletrie (M. Dvorská: *Veručino štěstí*, G. von le Fort: *Poslední na*

čtvrtek v Brně. Byl bych rád, kdybys přijel dojednat další svazky Vybrané četby, protože v dohledné době nemám do Olomouce cestu. Na shledanou se těší Tvůj J. Zahradníček.“

¹⁰⁴ katalog *Vědecké knihovny v Olomouci* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <https://aleph.vkol.cz>

¹⁰⁵ LANTOVÁ, Ludmila: Jaroslav Durych. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=303>

¹⁰⁶ Dopis Bohuslava Durycha Josefu Tichému z 25. 3. 1955. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc, dodatek z r. 2011. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹⁰⁷ VÍTOVÁ, Andrea. KRAJSKÉ NAKLADATELSTVÍ OLOMOUC. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1903>

¹⁰⁸ katalog *Vědecké knihovny v Olomouci* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <https://aleph.vkol.cz>

¹⁰⁹ Seznam knih vydaných během r. 1937. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹⁰ Předběžný program nakladatelství Velehrad do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹¹ Předběžný program nakladatelství Velehrad do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹² Seznam knih vydaných po r. 1930 do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

popravišti atd.), program obsahoval také několik praktických příruček nenáboženského charakteru (A. Hrabětová-Uhrová: *Příroda zdroj zdraví*, V. Soukup: *Ovocné kompoty a krémy* atd.), v plánu byly tři divadelní hry (*Neposkvrněná*, *Kájovy nápady*, V. K. Klicpera: *Tři veselohry*)¹¹³, ale k jejich vydání nedošlo. Sbírka básní pro děti (K. Vinařický: *Kytka básniček*) a Blažkova *Missa solemnis* potom vyšla o rok později, než bylo naplánováno. Náklad se (až na výjimky, jakou byl třeba kancionál *Boží cesta*, který vyšel v 30 000 výtiscích) obyčejně pohyboval mezi 1 500–3 000 výtisky.¹¹⁴

Mezi náměty k vydání se objevily také např. *Papežské encykliky* nebo *Jednotný katechismus*¹¹⁵. Od publikací tohoto typu se však muselo ustoupit,¹¹⁶ protože začátkem roku 1942 se Velehrad potýkal s nuceným omezením vydavatelské činnosti. Vrchní ředitel Lidových závodů S. Beneš podnikl 19. února intervenci v Kulturním oddělení Úřadu lidové osvěty v Praze, kde jednal s náměstkem přednosty vrchním tajemníkem Kostkou a šéfem oddělení pro náboženskou literaturu vrchním tajemníkem Šoltou.¹¹⁷ Zvláštnímu omezení měly podléhat publikace katolické, velké publikace neměly být povoleny vůbec. Benešovi se však podařilo přesvědčit oba úředníky, že vzhledem k počtu zaměstnanců Lidových závodů a vzhledem ke ztrátám, které tiskárna utrpěla ztrátou svých i cizích časopisů u ní tištěných následkem úředně nařízené restriktce periodik, je množství povolených publikací neúměrně nízké, a zároveň bylo souhlasně konstatováno, že ve srovnání s Vyšehradem bylo Velehradu r. 1941 povoleno skutečně velmi málo.¹¹⁸

Velehradu bylo doporučeno, aby omezil žádosti o povolení náboženských publikací na „věci nezbytné potřeby“, a aby zvýšil produkci jiné literatury, zvláště beletrie a literatury regionalistické. Vydání celého Písma svatého nebylo povoleno vůbec. Samo kulturní oddělení podporovalo žádost Vyšehradu o povolení k novému vydání Písma u úřadu říšského protektora, ten však žádost razantně zamítl.¹¹⁹ Některé publikace (např. páté vydání kancionálu *Boží cesta*) byly povoleny pouze v omezeném počtu výtisků, vydávání děl z oboru duchovní hudby nebylo omezeno vůbec.¹²⁰ R. 1943 tedy vycházely publikace jako *Hrad Starý*

¹¹³ Předběžný program nakladatelství Velehrad do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹⁴ Seznam knih vydaných po r. 1930 do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹⁵ Náměty k vydávání. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹⁶ Seznam knih vydaných po r. 1930 do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹⁷ Zpráva o intervenci. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹¹⁸ tamtéž

¹¹⁹ Písmo bylo vydáno v nakladatelství Vyšehrad r. 1946, ve Velehradu vyšlo o rok později.

¹²⁰ Zpráva o intervenci. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

Jičín Adolfa Turka, druhé vydání *Kouzelných prázdnin* Kamila Lhotáka nebo pohádky se severskými náměty *V záři Severky* od Karla Hrocha.¹²¹

R. 1945 inicioval olomoucký Národní výbor plán na vydávání malých knižních publikací, které měly pojednávat o olomouckých stavebních či kulturních památkách. Každá měla obsahovat populárně podaný výklad a pro vědeckou platnost zároveň přesný a výstižný popis. Ediční řada byla pojmenována *Průvodce dějinami Olomouce* a jako první vyšel za redakce dr. R. Smetany svazek *Sto let dráhy olomoucké-pražské* k výročí této dráhy dne 20. srpna 1945. Edice se však potýkala se zásadním nedostatkem prodejních možností, proto bylo vydávání nabídnuto Velehradu.¹²²

Jako druhý svazek měl vyjít *Listář olomoucké univerzity od r. 1565 do r. 1946*, jako třetí *Chrám Panny Marie na sv. Kopečku u Olomouce*. Dále byly sjednány svazky *Dóm sv. Václava v Olomouci* a *Románský palác přemyslovského hradu v Olomouci*.¹²³

Ředitel Velehradu Beneš tedy nakladatelství mnohdy dokázal pozvednout po ekonomické stránce; cíl „vydávat pouze taková díla, která mají probouzet touhu po ctnosti a vyvarovat se povrchní sentimentality i vtíravé didaktičnosti“¹²⁴, u nichž „má být rozhodující vždy kvalita, nikoliv počet vydaných knih“¹²⁵, však zcela naplněn nebyl, stejně tak záměr vydávat literaturu pro mládež byl realizován jen ve velmi omezené míře.

Jan Čep ve Velehradu

Čepova korespondence Josefu Tichému začíná rokem 1939, tedy rokem, kdy nakladatelství začalo fungovat pod tímto jménem, proto můžeme předpokládat, že s Velehradem spolupracoval od samého začátku. Není jisté, o jakou formu spolupráce se jednalo, ale dopis z 15. 1. 1940¹²⁶ dokládá Čepovo zapojení do aktivit nakladatelství. Na konferenci v lednu 1941 byl Čep spolu se Zahradníčkem navržen na pozici člena poradního sboru pro oblast beletrie a

¹²¹ Seznam knih vydaných po r. 1930 do konce roku 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹²² Dopis redakce *Průvodce dějinami Olomouce* Velehradu ze 14. 1. 1947. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹²³ tamtéž

¹²⁴ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: Návrh na zřízení edice literatury pro mládež. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 5.

¹²⁵ Zápis o konferenci, která se konala dne 27. ledna 1941 v ředitelně firmy Lidové závody tiskařské a nakladatelské, společnost s r.o. v Olomouci. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹²⁶ Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému: dopis z 15. ledna 1940. In: Fond Jana Čepa. Rajhrad: Památník písemnictví na Moravě, inv. A6098–A6139: „Milý Jožko, přijedu ve středu odpoledne. Což kdybys zařídil na tu dobu tu programní besedu? Není to příliš nakrátko?“

1. 12. 1941 nabídl Velehrad Čepovi práci na pozici externího lektora, který měl být „k ruce“ nakladatelskému redaktorovi.¹²⁷

Čep vydal ve Velehradu jediné dílo: *Modlitba* z r. 1940. I toto vydání je ovšem trochu problematické, protože Velehrad není ani uveden v tiráži; publikace působí spíš jako soukromý tisk Josefa Tichého. 3. února 1941 píše Čep o celém procesu vydání J. Vašicovi takto: „V Olomouci si Tichý s Banzetem otiskli z Hlubiny mou *Modlitbu*, určenou původně pro Antologii jakéhosi Penky a napsanou v Uh[erském] Hradišti za osudných dní minulého června. Rozesílali ji známým mým jménem, a také mně dali k dispozici hromadu výtisků – přes můj výslovný protest – a dokonce tam vytiskli mým jménem i novoroč[ní] blahopřání. Nepodařilo se mi jim vyložit, proč mi brání stud rozesílat mým jménem zrovna tuhle věc. Ale vytištěno je to pěkně, a tak si myslím, že několika málo známým to mohu poslat, když přelepím to neblahé tištěné přání.“¹²⁸

Dále bylo v plánu vydání Čepových *Esejů*. Kniha měla obsahovat výběr z článků a jiných menších próz naukového nebo meditativního rázu, které Čep uveřejňoval časopisecky. Jádro měly tvořit dva větší texty: esej *Dvoji domov* a přednáška *Básník a jeho inspirační zdroje*, dále eseje o Bernanosovi a J. Uhrovi a několik náladových rozjímání (*Předvečer Dušiček* a *Země v listopadu*) se studií o Sedláčkových litografiích. Čep, který byl v tu dobu svázán vydavatelskou smlouvou s Vyšehradem, si vyjednal zvláštní povolení vydat tuto knihu v prvním vydání ve Velehradu.¹²⁹ Vodička napsal k připravované knize velmi příznivý návrh na vydání: „Poněvadž jde o dílo našeho nejlepšího prozaika a poněvadž podobný soubor autorových esejů dosud nikde nevyšel, vydání knihy se vřele doporučuje, zvláště vzhledem k tomu, že jinak má na všechny knihy Jana Čepa vydavatelské právo Vyšehrad a autor si zvláště vyhradil možnost vydati tuto knížku v 1. vydání ve Velehradě.“¹³⁰

Z onoho návrhu může Čepův záměr publikovat své eseje právě ve Velehradu působit jako určité gesto, jednalo se však spíš o drobné nedopatření, jak nám prozrazuje dopis Tichému ze dne 16. 1. 1941: „Co se týče té knížky esejí, uvědomil jsem si, že ji už nemohu svobodně zadávat, poněvadž jsem už podepsal smlouvu s Vyšehradem – na všechno. Na tu okolnost jsem při řeči s Tebou zapomněl.“¹³¹ Čep následně žádal Hertla jako ředitele Vyšehradu o dodatečné svolení, kterému Vyšehrad sice vyhověl, ale k vydání Čepovy knihy nakonec stejně nedošlo.

¹²⁷ Dopis Janu Čepovi z vedení Lidových závodů z 1. 12. 1941. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹²⁸ ČEP, Jan – Josef VAŠICA. Váš J. Č. Korespondence Jana Čepa s Josefem Vašicou (ed. Libor Pavera). In: Literární věda osudem i volbou. K 70. narozeninám Jiřího Svobody. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000, s. 89.

¹²⁹ Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad: návrh na vydání knihy esejů Jana Čepa. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 5.

¹³⁰ tamtéž

¹³¹ Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému: dopis z 16. 1. 1941. In: Fond Jana Čepa. Rajhrad: Památník písemnictví na Moravě, inv. A6098–A6139.

Vydání zabránilo kulturní oddělení Úřadu říšského protektora¹³², což Čep, zdá se, očekával – v dopise Vodičkovi z 16. 7. 1941 píše: „Smlouvu podepíšu jenom s tou výhradou, že mi cenzura texty příliš nezkomolí. (Posoudit tento stupeň zkomolení si vyhrazuji). Jinak bych knížku raději nevydal.“¹³³

O rok později chtěl Velehrad knihu vydat znovu, Čepa však mezitím „úplně přešla chuť ji vydávat“¹³⁴. 19. května 1942 píše Tichému: „Musilo by se to všecko přepracovat, a i tak jsem skoro jist, že to cenzura nepustí. A nebude pro tu chvíli ani velká škoda.“¹³⁵ Cenzurou kniha skutečně neprošla ani napodruhé. Vydána byla nakonec až r. 1946 v dominikánské edici Krystal¹³⁶ pod názvem *Rozptýlené paprsky*.

O tom, kdy a za jakých okolností Čep z Velehradu odešel, nemáme bohužel žádné informace.

Otázka vztahu morálky a estetiky

Ještě než se budeme blíže zabývat jednotlivými rozdíly v přístupu k hodnocení literatury u Čepa a některých dalších členů redakce Velehradu, je nutné zdůraznit, že v základních otázkách panovala shoda: Velehrad byl zakládán s vizí o podniku, který lidem dokáže zprostředkovat hodnotnou křesťanskou literaturu. Zdrojem diskuzí však byla otázka, v čem ona hodnota spočívá.

Petr Hora ve své studii *Kámen a bolest v kritické recepci revue olomouckých dominikánů Na hlubinu* vysvětluje Vodičkovu chápání tomistických kategorií pravdy a krásy: skrze krásu je reflektována dokonalost věci, a je-li něco dokonalé, musí to být také pravdivé ve vyšším slova smyslu. Nejde o prostou shodu s vnější skutečností, ale o shodu s vnitřní duchovní organizací věcí, a umělec tuto shodu nezachytí přesnou, detailní deskripcí, nýbrž schopností zachytit děj nebo člověka ve vztahu k duchovním zákonům života, jež se v nich projevují. Ve vztahu k morálce potom podle Vodičky nesmí zůstat opomenut neustálý duchovní zápas člověka o spásu vlastní duše.¹³⁷ Z Horova dalšího hodnocení ve zmíněné studii věnované sporům o román Karla Schulze vychází Vodička jednoznačně negativně, stejně jako ostatní

¹³² Záznamy o připravovaných publikacích (kromě hudebnin), jarní sezona 1941: Čep, Jan: *Rozptýlené paprsky*. In: Fond Nakladatelství Velehrad Olomouc. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.

¹³³ Jan Čep Timotheu Vodičkovi: dopis ze 16. 7. 1941. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 36.

¹³⁴ Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému: dopis z 19. 5. 1942. In: Fond Jana Čepa. Rajhrad: Památník písemnictví na Moravě, inv. A6098–A6139.

¹³⁵ Jan Čep Timotheu Vodičkovi: dopis ze 16. 7. 1941. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, inv. č. 36.

¹³⁶ katalog *Vědecké knihovny v Olomouci* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <https://aleph.vkol.cz>

¹³⁷ HORA, Petr: *Kámen a bolest v kritické recepci revue olomouckých dominikánů Na hlubinu*. In: Ale mne tato doba bolí. Karel Schulz – básník, prozaik a novinář. Praha: Památník národního písemnictví, Literární archiv, 1999, s. 76–79.

příspěvatelé revue *Na hlubinu*, jejichž polemiky, vycházející i několik let po vydání románu *Kámen a bolest* (r. 1942), měly za výsledek nedoporučení díla věřícím římskokatolické církve v některých diecézích. Výše zmíněné spory Vodičky s vedením Velehradu však ukazují, že Vodičkova koncepce nebyla vždycky pouze černobílá jako v aféře okolo *Kamene a bolesti*. Nelze tedy klást rovnítko mezi Vodičku a ostatní osobnosti dominikánské revue (S. M. Braita nebo R. Dacíka).

Úplně odlišné uchopení problematiky potom nacházíme u Jana Čepa. Pokud podle Vodičky nebo Braita nelze oddělit umění od života, u Čepa je umělecké dílo svébytný útvar, který proniká k podstatě bytí, pouze pokud „stojí sám na nohou“.¹³⁸ Tvorba je zcela autonomní činnost, která se sice opírá o filozofické nebo náboženské vyznání, inspiruje se jimi, používá jejich materiál k výstavbě fikčního světa, ale není s nimi pevně svázána. Je-li tvorba věrná sama sobě, její vidění se kryje se zákony objektivní reality, která je pouze jedna – taková tvorba je tedy katolická už svou podstatou, svým řádem. Čep zdůrazňuje, že „něstačí několik obrazů z katolické liturgie“ nebo „morální úvaha přivěšená na konec kapitoly“, aby se dalo mluvit o tvorbě křesťanské inspirace.¹³⁹

Pro Čepovu koncepci je zásadní, že „tento svět není jediný a definitivní a není naším konečným cílem“.¹⁴⁰ Právě děje probíhají někde úplně jinde a našemu zraku zůstávají skryté. To, co vidíme, jsou podle Čepa pouze platónské „stíny na plátně času“¹⁴¹, což je důvod básníkovy neurčitěho stesku – je to touha po věcech mystických mimo náš svět, pro nás tím pádem nedosažitelných. Básník je tedy nucen pracovat s tím, co mu je dostupné, a v žádném případě se nemusí omezovat na suchou aplikaci náboženské nauky – naopak má k dispozici celý repertoár podnětů, protože „všechny věci vyšly z ruky boží, všechny jsou poznamenány odleskem jeho myšlenky, všechny jsou učiněny k jeho obrazu a k jeho slávě“.¹⁴²

Přestože se katolický pohled může jevit jako omezující filtr, který brání autentičnosti tvorby (a v Braitově nebo i ve Vodičkově pojetí tomu tak skutečně může být), Čep si velmi dobře uvědomuje neustálou oscilaci člověka mezi dvěma póly, „mezi zoufalstvím a závrtnou touhou a nadějí věčnosti“¹⁴³, má pochopení pro každodenní zápas o osud člověka uprostřed nesmírně komplexního světa a zdůrazňuje, že víra, jež mluví o existenci světa viditelného i neviditelného, nemůže básníkův pohled nikterak zužovat.

V eseji *Cesta k pravdivosti* se Čep zaměřuje mimo jiné na problematiku čtenářské percepcie. I zde se s Braitem výrazně rozchází: Brait o zavrhuje pojetí četby jako procesu spoluvytváření díla a vnímá autora zcela zodpovědným za způsob, jakým kniha zapůsobí na čtenáře; navíc operuje pouze s představou jakéhosi ideálního čtenáře a úplně tím opomíjí

¹³⁸ ČEP, Jan. Rozptýlené paprsky. Praha: Vyšehrad, 1993, s. 23.

¹³⁹ tamtéž, s. 26.

¹⁴⁰ tamtéž, s. 28.

¹⁴¹ tamtéž, s. 28.

¹⁴² tamtéž, s. 27.

¹⁴³ tamtéž, s. 30.

možnost různého čtení různými lidmi v různých životních situacích atd. Čep naopak akcentuje nutnost existence čtenářova duchovního života, aby dokázal porozumět a čerpat z duchovního bohatství, které mu daná kniha nabízí, a tím na čtenáře klade určitý díl odpovědnosti.

Úplně opačné stanovisko proti Velehradu zaujímá Čep také v otázce hodnocení stavu soudobé literatury. Velmi bolestně si uvědomuje svou dobu, která se nese ve znamení relativity a noetické skepse, a považuje za přirozené, že literatura odpovídá stavu světa, pro jehož vyjádření už nestačí staré prostředky – už není možné vrátit se ke starému řádu, který byl navždy zrušen kolektivním prožitkem obou světových válek, naopak je třeba najít básníka, který by dokázal nastalý stav účinně reflektovat: „Nesmírné břímě utrpení, nespravedlnosti a nenávisti se svalilo na naši zemi, takže ji málem vyšinulo z její gravitační dráhy. Básníky a umělce nastávajících časů čeká úloha takřka nadlidsky veliká a obtížná: jak nadzvednout od země tu strašnou tíhu nahromaděného utrpení a křivd, bludů, nedorozumění a nepochopení, nenávisti a zlé vůle, jak dát pravé místo oběti a lásce, jak uvidět jejich smysl! Jaké by to musilo být nadání, jaký čistý a hrdinský pohled, aby mohl proniknout k příčinám a souvislostem tragédie, kterou lidstvo prožilo a prožívá, jaký mimořádný umělec, aby dovedl mluvit o těchto věcech pravdivě, prostě a spravedlivě!“¹⁴⁴

Čepovy nakladatelské smlouvy a úvazky v letech 1927–1948

Mimo Velehrad vystřídal Čep zaměstnání v několika nakladatelstvích a redakční práce tak (vedle překladů a vlastní literární tvorby) tvořila nejdůležitější část Čepova existenčního zajištění. V následující části se budeme zabývat nakladatelskými smlouvami, které Čep uzavřel mezi lety 1927 (kdy odešel ze Staré Říše) a 1948 (kdy emigroval do Francie).

Než začal Čep r. 1928 překládat pro Melantrich, kde už v tu dobu byl zaměstnán Bedřich Fučík, vydělával si především publikováním povídek v časopisu *Tvar* (*Noc filipojakubská*, *Husopas*, *Či bude vítězství*, *Starcův smích* a *Hoře z lásky*).¹⁴⁵ M. Trávníček píše, že s Čepovým nástupem k Melantrichu začíná jeho „doživotní závod s termíny nakladatelských smluv“¹⁴⁶, je ale nutné zdůraznit, že působení v Melantrichu pro Čepa znamenalo – kromě jistoty pravidelných příjmů – určitý luxus: v tomto období má možnost překládat své oblíbené autory jako R. L. Stevensona, G. Bernanose, H. Pourrata, M. Baringa atd.,¹⁴⁷ a kromě zaměstnání zajišťuje Fučík Čepovi také ubytování.¹⁴⁸

¹⁴⁴ tamtéž, s. 50.

¹⁴⁵ TRÁVNÍČEK, Mojmir. *Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa*. Brno: Proglas, s. 48.

¹⁴⁶ tamtéž, s. 49

¹⁴⁷ KUBÍČEK, Tomáš. *Dvojí domov Jana Čepa*. Brno: Host, 2014, s. 224–227.

¹⁴⁸ TRÁVNÍČEK, Mojmir. *Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa*. Brno: Proglas, s. 49.

Roku 1928 dále překládá Čep pro Škeříka *Daphne Adeane* Maurice Baringa (u Škeříka také v zimě téhož roku vydá svůj v pořadí druhý povídkový soubor *Vigilie*). Ve Škeříkově Symposionu vyšel román pod názvem *Šálení času* celkem třikrát.¹⁴⁹ Jinak se ale Čep soustředí na překlady pro Melantrich a na podzim zde začíná pracovat jako lektor.¹⁵⁰

Roku 1931 zve Zdeněk Kalista Čepa ke spolupráci na časopisu Lumír. Čep Kalistovu nabídku v dopise 16. října 1931 zdvořile odmítá: „...přiznávám se, že bych se po referátu p. Sezimy o *Zeměžluči* trochu červenal, když bych viděl vytištěno v *Lumíru* vedle jeho jména svoje jméno. Měl bych pocit, že jsem tam trpěn z milosti. Nepovažujte, prosím, toto kvazi-odmítnutí za projev zlé vůle.“¹⁵¹

R. 1932 vyjednává Fučík Čepův přechod z Kuncířova nakladatelství (u nějž Čep vydal r. 1926 svou prvotinu *Dvojí domov*)¹⁵² do Melantrichu. Tím se Čep stal jedním z kmenových autorů nakladatelství Melantrich, stejně jako někteří další významní autoři, které se Fučík snažil okolo Melantrichu soustředit.¹⁵³

Před Vánoce 1934 odevzdává Čep Fučíkovi rukopis *Hranice stínu*, pokračuje v lektorské i překladatelské práci (pro Škeříka připravuje spolu s T. Vodičkou Baringův rozsáhlý román *Cesta do neznáma*) a v říjnu 1935 odjíždí do Francie. Má zde za úkol vyhledat knihy, které by mohly vycházet v nově zřízené melantrišské edici Epika, knihovně světových románů. Pilně posílá z Francie Fučíkovi lektorské posudky, Fučík však naléhá s dalšími úkoly: potřebuje povídku pro svůj časopis *Listy pro umění a kritiku*. Čep posílá *Rodokmen*, který se však následně ztratí v tiskárně, Čep u sebe nemá žádnou kopii a není schopen vybavit si text znovu z paměti. Po letech zpracovává tentýž námět v *Listcích z alba*. Lépe dopadl průvodní text k albu grafických listů Vojtěcha Sedláčka *Žně*, taktéž zasláný z Francie.¹⁵⁴

Na Silvestra 1936 se v Olomouci koná schůzka ohledně týdeníku *Obnova*, který měl začít vycházet od Nového roku. Čep se schůzky účastní spolu s L. Peřichem, F. Kosatíkem, S. M. Braitem a dalšími, nezdá se však, že by mu na novém časopisu zvlášť záleželo: první eseje dodal – po roce naléhání – až do druhého ročníku.¹⁵⁵ To, že si Čep mohl dovolit takto vytrvale odmítat nabídky, dokládá, že si nemusel dělat starosti s financemi.

R. 1937 se Čep stává předsedou Katolického literárního klubu (iniciovaneho Skoumalem), který funguje v rámci Vyšehradu.¹⁵⁶

O prázdninách následujícího roku pracuje Čep na překladu dvou Bernanosových románů: *Deníku venkovského faráře* a *Zločinu*. 8. září posílá Fučíkovi další rozsáhlou novelu: *Zápisky*

¹⁴⁹ tamtéž, s. 49.

¹⁵⁰ tamtéž, s. 51.

¹⁵¹ Čep Jan Zdeňku Kalistovi: dopis ze 16. 10. 1931. In: Fond Zdeňka Kalisty. Praha: LA PNP, č. inv. 1462–1465.

¹⁵² KUBÍČEK, Tomáš. *Dvojí domov* Jana Čepa. Brno: Host, 2014, s. 183.

¹⁵³ TRÁVNÍČEK, Mojmír. *Pouť a vyhnanství*. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 65–66.

¹⁵⁴ tamtéž, s. 87–90.

¹⁵⁵ tamtéž, s. 98

¹⁵⁶ TRÁVNÍČEK, Mojmír. *Pouť a vyhnanství*. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 61.

Jiljího Klenu. Fučík mezitím v Melantrichu vytváří knižnici, v níž by vycházela hodnotná díla nejvýznamnějších českých autorů v mimořádně velkých nákladech, a žádá Čepa o nový román, o kterém Čep předtím hovořil. Čep se Fučíkovi snaží vysvětlit, že z plánu na román sešlo, Fučíkovi se *Zápisky Jiljího Klenu* zdají příliš krátké na samostatné vydání, ale nechce knižnici vydávat bez Čepa. Čep nakonec poslal Fučíkovi další dvě povídky (*Ponocného a Zatopenou ves*), díky čemuž mohla na začátku roku 1938 vyjít sbírka *Modrá a zlatá*.¹⁵⁷

Na konci roku 1938 přichází nečekaný zvrat: Bedřich Fučík je – zřejmě kvůli tomu, že stál v cestě (nakonec neuskutečněným) plánům na sloučení Melantrichu s nakladatelstvím Novina – propuštěn z pozice ředitele. Pro Čepa, stejně jako pro mnoho dalších Fučíkových přátel, to znamenalo okamžitý odchod z nakladatelství. Fučík se rozhodl nastoupit do pražského nakladatelství J. R. Vilímek, a než stačil přemluvit i Čepa, především díky Hertlovi a Skoumalovi nově převzalo vydávání Čepových děl nakladatelství Vyšehrad v rámci KLK.¹⁵⁸

Odchod z Melantrichu znamenal mnohem víc než ztrátu pracovní pozice: Čep ztratil veškerou dosavadní jistotu pravidelného příjmu, ztratil místo lektora, překladatele a kmenového autora, kterého si nakladatelství vážilo a podle toho s ním také jednalo. Čep se tedy náhle musí poohlížet po dalších (z velké části jednorázových) pracovních příležitostech: vyjednává se Škeříkem o překlad Baringova románu *Cat's Cradle*, což nakonec nevyšlo – nakladatel chtěl některé pasáže textu zkracovat, a na to Čep nechtěl přistoupit. Román vyšel v českém překladu Z. Vodičky ve vyšehradské knižnici Epika, kterou Čep řídil. Pro melantrišskou Epiku chtěl Čep kdysi získat román *Ted' v listopadu* od Josephine Johnsonové, knihu však současně plánoval přeložit Václav Renč pro nakladatelství Novina. Když ale Čep z Melantrichu odešel, Renč, který se už předtím snažil přemluvit Čepa ke spolupráci s Novinou, nabídl román Čepovi. Čep nabídku k překladu přijal a kniha vyšla na jaře 1940.¹⁵⁹

Na začátku války přijíždí Čep do rodných Myslechovic – a zůstane zde až do jejího konce. Vrací se do požárem poničeného domu, a jeho finanční situace se tak ještě víc komplikuje. Začíná pracovat pro nakladatelství Velehrad (Trávníček uvádí, že Čep navázal „smluvní vztah jako lektor olomouckého nakladatelství Velehrad od prvního ledna 1940“¹⁶⁰, což není přesné. Čep v roce 1940 již nepochybně působil v redakci Velehradu, teprve 1. prosince 1941 však dostává nabídku na uzavření lektorské smlouvy). Ve Velehradu se Čepovi nejspíš nedostávalo takového zacházení, na jaké byl zvyklý z Melantrichu (v dopise z 16. ledna 1941 píše Tichému: „Píši tedy Hertlovi, aby mě dovolili knížku u Vás vydat, a prosím Tě, abys udělal totéž, ale slušně, ne *velehradsky*.“), a ani jeho plat zřejmě nebyl dostatečný (potíže s finančním ohodnocením byly koneckonců jedním z důvodů, proč z Velehradu odešel Zahradníček.

¹⁵⁷ tamtéž, s. 100.

¹⁵⁸ tamtéž, s. 108; SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem (ed. Dagmar Blümllová). Praha: Torst, 2015, s. 129.

¹⁵⁹ tamtéž, s. 108–109.

¹⁶⁰ tamtéž, s. 112.

Druhým důvodem Zahradníčkova odchodu byla nefungující spolupráce s ostatními členy redakce.)¹⁶¹ A podobnou zkušenost sdílel i Skoumal; 15. září 1940 píše Čepovi: „Odpusť jim to, jsou to – ale, škoda mluvit. Jsou to vyučenci ředitele Beneše blahé paměti, který prý nyní působí v Olomouci k prospěchu tzv. *katolické věci*. Že se mu daří vychovávat olomoucké lidi k stejnému hulvátství, jaké zasel v ČAT¹⁶², viděl jsem nedávno z korespondence, kterou mi ukazoval Janouch. Prosím Tě snažně, nezazlívej to nám; my ve Vyšehradě hledíme jednat s autory spíše obchodně než křesťansky, tj. platíme včas a nenecháváme je chcípat, aby se tak spíš dali na pokání.“¹⁶³

Skoumal se v tu dobu snaží Čepa přimět k tomu, aby napsal nějakou knížku pro mládež, a s podobnou prosbou se na něj obrací i Fučík – nabízí mu převyprávění pohádek a klasických literárních děl. Zároveň má vizi o spolupráci v nakladatelství Vilímek a proto Čepa prosí, aby nepodepisoval smlouvu s jiným nakladatelstvím. Čep Fučíkovu vizi zjevně nesdílí a odmítá u Vilímka redigovat obdobu melantrišské Epiky. Na Fučíkovu nabídku překladu dvoudílného *Grimmingtonu* Pauly Groggerové ovšem kývne. Román měl v češtině vyjít na podzim r. 1940 – Čep měl na překlad necelý půlrok. S touto lhůtou souhlasil, a teprve později si uvědomil, jak bylo toto rozhodnutí unáhlené.¹⁶⁴

Na jaře 1940 je požádán nakladatelstvím Sfinx o překlad Waggerlova románu *Chléb* (o čemž se zmiňuje v korespondenci s Vodičkou; žádá ho o radu, který projekt vzít: „Je tu mimoto ta okolnost, že se mám rozhodnout mezi Chestertonem a jedním románem Waggerlovým pro Sfinx; Waggerle by mě stál méně námahy a vynesl by mi víc... Píši Ti to všecko, poněvadž bych chtěl Tvou radu, která je ovšem asi drahá, jako vždycky.“¹⁶⁵). V srpnu Čep s hrůzou zjišťuje, jak obtížný pro něj bude překlad *Grimmingtonu*. Fučík, který považoval dodržení termínu za otázku prestiže, pro Čepa nejspíš neprojevil mnoho pochopení. Nakonec svolil k oddálení termínu na únor 1941, jenže ani to Čepovi příliš nepomohlo. Vztah obou přátel kvůli tomuto incidentu ochladl natolik, že si Čep místo komunikace s Fučíkem v konečné fázi začal dopisovat s nakladatelstvím. S pomocí prof. Karla Dvořáka, na kterého se nakladatelství obrátilo, vyšla kniha v květnu r. 1941.¹⁶⁶

Další nabídka přichází z Vyšehradu: Skoumal chce, aby si Čep vzal na starost novou edici Vavřín. Čep souhlasí – a vzápětí začíná svého rozhodnutí litovat. „Věc vypadá podstatně jinak, než jsem původně myslil a než jsem Ti ji líčil; a přece jsem řekl ano,“ píše 24. srpna

¹⁶¹ TROJKOVÁ, Natálie. Korespondence Jana Zahradníčka Timotheu Vodičkovi. Olomouc, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Mgr. Petr Komenda, Ph.D, s. 13.

¹⁶² Československá akciová tiskárna založená r. 1911.

¹⁶³ SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem (ed. Dagmar Blümllová). Praha: Torst, s. 169.

¹⁶⁴ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 112–13.

¹⁶⁵ Jan Čep Timotheu Vodičkovi: dopis z 8. 7. 1940. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 36.

¹⁶⁶ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 114.

1940 Vodičkovi. „Nejde o sešitové vydávání autorů, kteří by později vycházeli knižně. Jde o vydávání čtrnáctidenních sešitů o rozsahu asi 60 str., z nichž by asi 4/5 byly vyplněny novelou onoho mrtvého autora. Ostatek by byly populární články o něm, o jeho díle, o literatuře vůbec, krátké posudky o knihách. ... Já bych dělal a byl přímo odpověden jenom za tu část literární, tj. za výběr a úpravu literárního textu, k němuž bych měl shánět ony liter[árně]-historické a kulturní poznámky (pro lid).“¹⁶⁷ Jakkoliv Čep považoval vznikající edici za „podnik parazitní, ubližující knize,“¹⁶⁸ smlouvu podepsal jednoduše z toho důvodu, že v nejbližší době neměl mnoho vyhlídek na jiný příjem, a také připouští, že bude mít při práci na edici více času na jinou práci, než kdyby si měl vydělávat pouze překlady.¹⁶⁹

Zároveň v tu dobu podepisuje s Vyšehradem smlouvu, která nakladatelství zajišťuje výhradní právo na vydávání Čepova díla.¹⁷⁰ Ještě v říjnu r. 1940 posílá Vyšehradu rukopis *Tváře pod pavučinou* a také plánuje nové vydání *Zeměžluči*. Co se Vavřínu týče, Čepovy návrhy troskotají zpravidla z cenzurních důvodů. V rámci edice nakonec vychází pouze dvě publikace: r. 1942 jako první *Vytržení panny z Barby* Gertrudy von le Fort¹⁷¹ a teprve po několika letech – r. 1947 – *Dopisy Albíně* Stanislava Zedníčka.¹⁷²

Tvář pod pavučinou vychází kromě Vyšehradu ještě v Katolickém literárním klubu a také v nakladatelství Novina jako svazek knihovny Literárního a uměleckého klubu LUK (s Novinou, resp. s Václavem Renčem, se také Čep snaží vyjednat nějaké překlady pro svého bratra Václava¹⁷³). Už na konci května 1941 je vydání v LUKu „nadobro rozebráno“, jak Čepa informuje v dopise Renč.¹⁷⁴

Dále Čep dokončuje překlad *Zlatého hada* (Ciro Alegría) pro Škeříka a konečně přijímá nabídku na překlad Waggerlova románu *Chléb* – nabídka přišla tentokrát z Evropského literárního klubu, který byl s nakladatelstvím Sfinx (pro nějž měl Čep původně přeložit *Chléb*) úzce provázán. Román se mu však během překladu zprotivil natolik, že ho odmítl vydat pod vlastním jménem – použil pseudonym Josef Bříza.¹⁷⁵

¹⁶⁷ Jan Čep Timotheu Vodičkovi: dopis z 24. 8. 1940. In: Fond Timothea Vodičky. Olomouc: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, č. inv. 36.

¹⁶⁸ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 114.

¹⁶⁹ tamtéž

¹⁷⁰ Čepovo rozhodnutí zdaleka nebylo jednoznačné. 7. 8. 1940 píše Skoumalovi: „A teď otázka asi nejdůležitější: pro které nakladatelství se rozhodnu? Prakticky se moje dilema zjednodušilo na Vyšehrad – Vilímek. Pro Vyšehrad mluví mnoho věcí, pro Vilímka také některé. Ve Vyšehradě bych byl víc doma, u Vilímka bych zase našel publikum mými věcmi méně saturované, a tedy šanci většího odbytu pro druhá vydání starších věcí.“ (SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem (ed. Dagmar Blümllová). Praha: Torst, 2015, s. 166)

¹⁷¹ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 115.

¹⁷² katalog Moravské zemské knihovny, dostupný z: vufind.mzk.cz

¹⁷³ Renč, Václav Janu Čepovi: dopis z 17. 3. 1941. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 202–205.

¹⁷⁴ Renč, Václav Janu Čepovi: dopis z 26. 5. 1941. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 202–205.

¹⁷⁵ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 117–118.

V létě podniká obvyklé cesty do Hradiště a také přednáší na duchovních dnech studentů na Sv. Kopečku. Teprve příštího roku na jaře se Čep znovu setkává s Bedřichem Fučíkem a zvolna se tak obnovuje jejich přátelský vztah.¹⁷⁶

Později r. 1942 začíná Fučík plánovat provoz vlastního nakladatelství. Rád by do svých plánů zapojil i Skoumala s Vodičkou, ti ale dávají přednost vlastním plánům. Fučík však vidí, že u Vilímka se nejspíš nikdy nebude moci realizovat podle svých představ a r. 1943 dává výpověď. Současně si ale uvědomuje, že situace za protektorátu nenabízí mnoho naděje, že by katolíci mohli v dohledné době svobodně vydávat – a ke stejnému závěru dochází i Anna Zahradníčková, která původně slíbila Fučíkův projekt zajistit finančně.¹⁷⁷

Skoumalovi se podaří přesvědčit Čepa, aby se účastnil ediční přípravy Katolického literárního klubu při nakladatelství Vyšehrad, a později se s Čepem pokouší spolupracovat také Evropský literární klub. 19. 1. 1943 píše Čepovi Hertl:

„Milý Jene,

věc s ELKem je velmi nemilá, protože ELK se dopustil vůči Tobě mystifikace a vůči nakladatelství přinejmenším netaktnosti. Také dotyčná smlouva jeho s Tebou, kterou jsi mi zaslal k nahlédnutí, se mně svými nedůstojnými podmínkami zhnusila. Víím, že jsi nyní v takovém rozpoložení, že jsou Ti takové věci jedno, přece však je nutné vnést do věci pořádek. ELK nebyl oprávněn s Tebou jednat, bylo toliko dohodnuto, že budeš-li souhlasit, nabídneme mu do 1. srpna 1943 Tvoji dosud nevydanou knížku k vydání. Oni nás zatím zaskočili a také vnesli příliš volné motivy do dnešního stejně zamotaného vydávání knih. Vysvětlím Ti všechno až budeme spolu mluvit ústně, protože tento týden konečně pojedou na Moravu a ještě včas se Ti ohlásím. Nyní Tě prosím o to, můžeš-li jim poslati přiložený dopis, který můžeš buď přepsat, anebo podepsat, jak je přiložen.

Děkuji Ti a těším se na shledanou!

Tvůj Jan Hertl

P.S. V případě, že bys to nemohl nebo nechtěl podepsati, prosím Tě, stručně mně to sděl. V každém případě úmluva ELKu s Tebou je neplatná, protože odporuje našemu jednání s ELKem.¹⁷⁸

Evropský literární klub žádnou Čepovu prózu nevydal (vyšel zde pouze již zmíněný Čepův překlad románu *Chléb*), je tedy pravděpodobné, že Čep od této smlouvy s ELKem skutečně odstoupil, a ani později nenavázal s ELKem užší spolupráci, jak vyplývá z dopisu Skoumalovi

¹⁷⁶ tamtéž, s. 119

¹⁷⁷ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství: život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 124.

¹⁷⁸ Hertl Jan Janu Čepovi: dopis z 19. 1. 1943. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 139–151.

z 19. prosince 1943: „Na ten ELK jsem už docela zapomněl. Nejráději bych si zahalil proti všem hlavu tógou. Moje odpověď může být tedy leda záporná.“¹⁷⁹

Na jaře 1943 si Čep vyřizuje členství v Syndikátu českých spisovatelů, které ho mělo ochránit před nuceným pracovním nasazením, a na konci roku vypovídá smlouvu s Vyšehradem.¹⁸⁰ V létě se vydává na své obvyklé cesty. Mezi jednotlivými výpravami vznikají povídky *Stará zahrada*, *Komůrka* a *Rodokmen*.¹⁸¹

Lístky z alba vychází v r. 1944 v Edici malých próz u brněnského nakladatele Stejskala, později uzavírá Čep smlouvu s nakladatelstvím Fr. Borový na novou knihu povídek (*Polní tráva*) – vydání je naplánováno v létě 1944. Skoumal vyjádřil jistou lítost nad tím, že Čep – přestože vypověděl smlouvu s Vyšehradem – nenabídl rukopis *Polní trávy* KLKu a žádá Čepa, jestli by nemohl smlouvu, kterou by nakladatelství Fr. Borový získalo „výhradní právo na vydání Čepova nového povídkového souboru jednak v sešitech Knihovny Lidových Novin, jednak knižně v nakladatelství Fr. Borový“,¹⁸² alespoň odložit.¹⁸³ V únoru a březnu píše Čep pro chystanou sbírku první povídku: *Staník*. *Polní trávu* dokončuje při pobytu v lázních ve Slatinicích. Edice Akord mezitím vydává *Sestru úzkost* – výbor z Čepova díla. Totálně mobilizační plán ovšem – mimo jiné – zastavil vydávání beletrie i časopisů, a tak mohla být *Polní tráva* vydána až po válce.¹⁸⁴

Doma se Čep snaží překládat Chestertonova *Sv. Františka z Assisi*, ale v dusné válečné atmosféře se na práci nemůže pořádně soustředit. Kromě občasných cest do Olomouce Myslechovice téměř neopouští.¹⁸⁵

Po válce domlouvá Čep se Skoumalem další spolupráci s nakladatelstvím Vyšehrad a také na stejnojmenné revui, kterou má Skoumal řídit. Rok 1946 se nesl ve znamení redakční práce, zároveň vzniklo množství Čepových esejů a přednášek – přestože Čep považoval pracovní podmínky ve Vyšehradu za „nemožné, prostředí skličující“.¹⁸⁶ Znovu se snaží o překlad *Sv. Františka z Assisi*. Ve Vyšehradu postupně vychází Čepovy spisy: *Hranice stínu*,

¹⁷⁹ SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS, BLÜMLOVÁ, Dagmar, ed. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem. Praha: Torst, 2015, s. 272

¹⁸⁰ Z dopisu Čepa Skoumalovi, 19. 11. 1943: „Už jsem se Ti zmínil, jaké reminiscence mi překážejí, abych se mohl k tomuto domu chovat zcela srdečně. Mrzí mě Řád, mrzí mě Obnova; mrzí mě, že jsem s leccíms naletěl. ... Nejsem v takovém rozpoložení, abych se mohl rozhodovat, ale zvykl jsem si už myšlenky, že mé pouto s Vyšehradem je rozvázáno. Obnovovat je teď nemá doopravdy smyslu. Budu-li mít ještě za války přece hotový nějaký rukopis, můžeme se o něm dohodnout jednotlivě.“ (SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem (ed. Dagmar Blümllová). Praha: Torst, 2015, s. 267)

¹⁸¹ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 132–133.

¹⁸² Fr. Borový (nakladatelství) Janu Čepovi: dopis z 18. 5. 1944. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 210–214.

¹⁸³ Skoumal, Aloys Janu Čepovi: dopis z 22. 5. 1944. In: Fond Jana Čepa. Praha: LA PNP, č. inv. 210–214.

¹⁸⁴ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 136–137.

¹⁸⁵ tamtéž, s. 137.

¹⁸⁶ tamtéž, s. 146; SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem (ed. Dagmar Blümllová). Praha: Torst, 2015.

Letnice a Zeměžluč. Koncem července 1948, těsně před svou emigrací, posílá Fučíkovi poslední referáty.¹⁸⁷

Z výše uvedených informací vyplývá, že Čepův úvazek ve Velehradu (a s ním související intenzita Čepovy korespondence Tichému v době okupace) je podmíněn především ztrátou pracovní pozice v Melantrichu a existenční nejistotou, jak dokládají i další Čepovy redakční dopisy (především se Skoumalem a Hertlem) z té doby.

Jan Čep v dopisech

Dochovaná korespondence Jana Čepa Josefu Tichému začíná rokem 1939 a trvá do roku 1947. Převážná část korespondence se tedy odehrála za války (o tom, jakým způsobem válka dopisy ovlivnila, bude ještě řeč). Korespondence není nijak rozsáhlá – obsahuje 30 dopisů a 8 pohlednic –, což je ovlivněno především tím, že se pisatelé setkávali pracovní v redakci i neoficiálně mimo ni – v Olomouci, na Svatém Kopečku, u Čepa v Myslechovicích i u Tichých v Hruškách u Břeclavi (rodina Tichých disponovala vinným sklípkem, čehož Čep čas od času využíval).

Tichý zastával v nakladatelství Velehrad funkci výkonného redaktora („disponenta“) a měl tedy v popisu práce komunikovat se spisovateli, lektory a dalšími externími zaměstnanci (mezi něž spadá i Čep); korespondence Čepa a Tichého – přestože hlavním tématem často bývají pracovní nebo různé organizační záležitosti – však tento rámeček překračuje a nabývá osobnějšího rázu. To je možné díky sdílené zkušenosti, díky „společnému sektoru v prostoru životního světa“.¹⁸⁸ Není zde proto realizován anonymní přístup k druhému jako k „typu“, ale jako k poznatelnému jedinci, s nímž má pisatel vztah, který přesahuje danou situaci a má svou historii.

Úřední a poloúřední tón zaznívá především v dopisech odeslaných do r. 1941 (kde je tematizována Čepova tvorba, vydávání knih, Čepova smlouva s nakladatelstvím Vyšehrad, programní beseda Velehradu apod.), poté prakticky mizí a hlavním tématem se stávají organizační záležitosti o odjezdech a příjezdech, všední záležitosti jako třeba shánění klobouku a pozdravy z cest.

Korespondence s Tichým se v porovnání s dalšími Čepovými korespondencemi vyznačuje vysokou mírou deixe.¹⁸⁹ Naprostá většina výpovědí je pevně zakotvena v situaci „tady a teď“, a proto je k dokonalému porozumění nutná znalost věcných okolností (jejichž rekonstrukce

¹⁸⁷ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pouť a vyhnanství. Život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996, s. 147–152.

¹⁸⁸ AUER, Peter: Alfred Schütz: Každodennost. In: AUER, Peter. Jazyková interakce. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 114.

¹⁸⁹ Nemáme na mysli pouze tradiční chápání deixe, ale také množství elips, které sice adresátovi nijak nepřekáží, nám – čtenářům – však komplikují porozumění textu.

však ani při nejlepší vůli není ve všech případech možná). Slovy Karla Bühlera: „znaky v ukazovacím poli – znaky deiktické – jsou interpretovány ve svém ‚symfyzickém‘ okolí (tedy s ohledem na vazbu znaku k fyzickému prostředí) nebo ‚sympraktickém‘ okolí (tedy v situačním kontextu jednání).“¹⁹⁰ K záležitostem, které se situací „tady a teď“ nijak nespojují, odkazuje Čep zcela výjimečně, a takové záležitosti se téměř výhradně týkají budoucnosti: „Dnes odpoledne však jedu do Litovle k větší zubní operaci, která potrvá asi týden, ne-li víc. Dokud budu bezzubý, budu se ovšem štítit světa, takže se do Olom[ouce] do neděle jistě nedostanu.“ Čep se v korespondenci s Tichým nezaobírá vzpomínkami, ani zde nenalezneme úvahy o obecných pravdách (jako tomu je např. v jeho korespondenci s Vodičkou).

Zároveň se Čep vědomě nestylizuje do žádné role – nemusí pečlivě vybírat slova: nepíše váženému profesorovi (F. X. Šaldovi nebo J. Vašicovi); nepíše cizinci (H. Pourratovi), jemuž jsou vzdálené reálie protektorátu; nenachází se v pozici učitele nebo duchovního rádce (jako tomu je např. v korespondenci s Věrou Procházkovou). Často píše ve spěchu a používá množství zkratk.

Jak je u Čepa téměř zvykem, nechává do textu místy prosakovat svou sklíčenost a pocity beznaděje – ne však v takové míře, jako v dopisech některým ostatním přátelům. Despekt k vlastnímu dílu, který je patrný zvláště v Čepově korespondenci s Janem Zahradníčkem („Ty například mluvíš o své nové knize jako o nejslabší věci, kterou jsi kdy napsal. Ale tak jsi mluvil a psal, jak jsem si to tuhle uvědomil, o všech svých minulých knihách, co se s Tebou znám,“¹⁹¹ píše například Čepovi Zahradníček v jednom z dopisů), se zde objevuje spíše jen náznakem. Jedním z důvodů pro tento fakt mohou být právě častá osobní setkání s Tichým (nářky mohly být sděleny osobně), druhé – pravděpodobnější – vysvětlení je, že si s Tichým jednoduše nebyli natolik blízcí.

Zahradníček k Čepovým steskům přistupuje s pochopením a porozuměním, František Halas prokazuje pochopení poněkud méně („Na mne z těch blížících se konců padá nějaká melancholie a pomalu budu skuhrat jak Čep! Ale já se z toho dostanu!“¹⁹²) a snad pokládá Čepovy ustavičné nářky za „mimikry“, jak se zmiňuje v dopise Zahradníčkovi; jisté však je, že období války, strávené prakticky celé (s výjimkou občasných výletů po okolí a návštěv přátel) v rodném domku v Myslechovicích, snášel Čep velice špatně.

Josef Tichý vzpomíná na Čepa a na léta prožitá za války takto:

¹⁹⁰ AUER, Peter: Karl Bühler: Expresse – apel – reprezentace. In: AUER, Peter. Jazyková interakce. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 24.

¹⁹¹ ČEP, Jan a Jan ZAHRADNÍČEK. Korespondence 1931–1943 (ed. Mojmír Trávníček). Praha: Aula, 1995, s. 84.

¹⁹² ZAHRADNÍČEK, Jan a František HALAS, WIENDL. Není dálky: vzájemná korespondence Františka Halase a Jana Zahradníčka z let 1930–1949 (ed. Jan Komárek). Praha: Paseka, 2003, s. 94.

„Za úzkostných dob války v r. 1943 byl Jan Čep velmi sklíčený, jednak atmosférou doby, jednak vnější i vnitřní nemohoucností tvořit, ba ani valný překlad neměl a tím byl i hmotně dost stísněný. Žil v rodném domku v Myslechovicích.

Jednou koncem října 1943, kdy jsme se k večeru vraceli z procházky a šli úvozovou cestou k vesnici – pojednou se Jan Čep [zastavil] u šípkového keře a říká: „Tak tady v úzkosti a strachu omylem odbočil sedláček, když v noci vedl francouzské vojáky.“¹⁹³ Bylo na něm vidět, že je pohnutý – a tak jsme šli mlčky k vesnici. Když jsme procházeli chaloupkami na kraji obce, ukázal holí na malý dvorek a poznamenal: „Tady se zastřelil Martin Vrána.“¹⁹⁴ Bylo už téměř tma a bylo pak jakoby cítit příšernou chvíli, kdy starý husopas odvážel na trakaři mrtvého syna na hřbitov.

Večer jsme mluvili jen tak o tom i onom a později po delším odmlčení jsem mu navrhl, že by bylo možno vydat výbor z jeho povídek. Trochu se zamyslel a pomalu svoloval. Navrhoval jsem mu, že by výbor mohl vyjít v Akordu v Brně. Soudil jsem, že by oběma hmotný přínos přišel vhod.

V následujících dnech jsem měl nějaké jednání na min[isterstvu] školství u referenta pro školní učebnice a pomůcky, zmínil jsem se mu tehdy, zda by bylo možno doporučit vydání povídkový výbor z tvorby Jana Čepa s doslovem, aby při nedostatku moderní české literatury mohl přijít vhod studentům. Referent tento návrh přijal a vydal pro min[isterstvo] lidové osvěty jakési doporučení, a tak bylo zde získáno povolení ke knižnímu vydání povídek po předložení rukopisu. Vše muselo jít velmi rychle, aby nepřišlo k nějakým obtížím. O vzornou úpravu se postaralo vydavatelství Akord. Doslov napsal Oldřich Králík¹⁹⁵ a později – až kniha vyšla – Čep trochu litoval, že ve chvatu pominul Bedřicha Fučíka, kterému se cítil velmi zavázán za mnohou přízeň. Já jsem měl jen zájem, aby ve výboru byla *Zatopená ves*, *Husopas* a *Noční návštěva*. Když kniha, které dal Jan Čep symbolický název *Sestra úzkost*, koncem září 1944 vyšla¹⁹⁶ – odevzdal mně počátkem října jeden výtisk s věnováním, které přikládám ve věrném otisku.“¹⁹⁷

Považujeme za důležité oddělit sklíčenost existenciální povahy (Čepův případ) od patologické deprese. Tuto skutečnost velmi pozorně rozlišuje Věra Procházková – která si jako studentka a Čepova čtenářka s Čepem dopisovala během války –, když v knize *Před námi tma a mráz* reflektuje svůj vztah k Čepovi. Jakkoliv šlo o vztah nerovný (mladá žena × uznávaný spisovatel) a z dopisů je tak patrná Čepova výrazná autostylizace (ačkoliv svou roli duchovní autority přijímá poněkud rozpačitě, pravděpodobně se necítí dostatečně oprávněn radit v těchto otázkách druhým), prozrazují mnoho o tom, jak Čep vnímal svou dobu.

„Jan Čep byl velmi skleslý, a nejen vinou nemoci. Byl ohrožen a také mu ležel na srdci osud národa. My, studenti Filozofické fakulty, jsme si ještě nepřipouštěli budoucí pohromu. Čepa však už znepokojoval osud české kultury i nekonformních intelektuálů,“¹⁹⁸ píše Procházková, „dovedl dohlédnout úběžník dějin, když mnozí ještě nechápali. Proto byla jeho sestrou úzkost.“¹⁹⁹ Naráží tím na Čepovy obavy z nebezpečí hrozícího ze Sovětského svazu, které se s odstupem ukázaly být téměř prorocké.

Přes to všechno se Čep v dopisech Procházkové vytrvale snaží zdůrazňovat důležitost naděje. Nevyhýbá se obtížným tématům, nepopírá závažnost situace, velmi bolestně si uvědomuje, že „nikdo není teď na svém místě – na místě, které by si sám vybral, kdyby mohl volit, a víceméně všichni vyčerpávají své poslední unavené síly na to, aby se uvnitř, v jádru

¹⁹³ Zmíněný sedlák je postavou povídky *Noční návštěva*.

¹⁹⁴ Jde o postavu z povídky *Husopas*.

¹⁹⁵ Oldřich Králík (1907–1975) od r. 1937 řídil spolu s Františkem Pospíšilem rubriku Umění v časopisu Akord.

¹⁹⁶ ČEP, Jan. *Sestra úzkost: výbor z povídek*. Brno: Akord, 1944. Edice Akord.

¹⁹⁷ Věnování nemáme k dispozici.

¹⁹⁸ ČEP, Jan. *Před námi tma a mráz: (dopisy z let 1942-1945)*. Praha: Torst, 2004, s. 19.

¹⁹⁹ tamtéž, s. 23.

své bytosti, udrželi jakž takž pohromadě“²⁰⁰ a má pochopení pro chvíle úzkosti a zoufalství – ty jsou, koneckonců, na místě, pokud se člověk dokáže znovu vzchopit a dohlédnout skrze hradbu bezútěšné každodennosti k metafyzické naději, k Bohu jako k východisku. V době, kdy si nikdo nemohl být ničím jistý, klade Čep otázku: „Proč nespojit tuto nejistotu také s jistou nadějí?“²⁰¹

Jedním z důvodů k těmto duchovním povzbuzením je jistě odpovědnost, kterou Čep pociťuje vůči své čtenářce; současně jde však o postoj, jenž je Čepovi hluboce vlastní. Jakkoliv Čep často nedokáže uplatnit naději v žité přítomnosti, uvědomuje si, že rezignace by znamenala popření všech duchovních hodnot. Tuto snahu, tento boj o naději nejzřetelněji formuluje v povídce *Setkání*, ve které středoškolský profesor Suk po letech strávených nucenými pracemi potkává svou bývalou studentku Pavlu Burianovou. Dívku, na kterou profesor myslíval jako na „jitřní kvítko v rose“,²⁰² válka změnila k nepoznání – Pavla ji přijala jako svou realitu, přistoupila na všechny její krutosti a profesora „zabolel ten tvrdý cizí rys v jejím výraze, náběh k posměšku na rtech, od kterého se odrážel smutek jejích velikých očí. ... Cítil, jak se v něm udělalo hluboké mrtvé prázdno. Tohle z ní udělali, z Pavly.“²⁰³

Pokud se tedy Čep Tichému svěřil, že je „na tom bohužel pro tu chvíli sám tak špatně, že nemám práva ani síly mluvit k jiným,“ nebo začne větu povzdechem: „pokud se máme na této zemi ještě nač těšit...“, nejde o frázi nebo planý povzdech, ale o autentické vyjádření vnitřního rozpoložení.

²⁰⁰ tamtéž, s. 68.

²⁰¹ tamtéž, s. 51.

²⁰² ČEP, Jan. *Polní tráva: prózy*. V Brně: Svobodné noviny, 1946, s. 199.

²⁰³ tamtéž, s. 199–200.

Edice

1

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 10. listopadu 1939

Milý Jožko,

dostals v létě ty knížky, které ti naši vraceli? Bylo-li to v pořádku, rád bych, kdybys mi mohl vypůjčit (máš přístup do univerzitní knihovny?):

a) Sedláčkových *Hradů a zámků*²⁰⁴ aspoň první dva svazky (chtěl bych to číst všechno postupně)

b) téhož *Místopisný slovník*²⁰⁵

c) Hurtovy *Dějiny Velehradu*²⁰⁶ (vydala Matice Velehradská)

d) Neumannovy *Dějiny husitství na Moravě*.²⁰⁷

Toho Hurta i toho Neumanna bych si koupil, ale jsem teď na bezplatné penzi a zdržuji se trvale v Myslechovicích. Nechtěl by sis sem některou neděli zajet (a vzít s sebou Uhra²⁰⁸ a Mirvalda^{209*})?

Buď hodně zdrav.

Tvůj J. Čep

*bez paní.

P. S. Nemám bohužel tvou privátní adresu.

2

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

²⁰⁴ August Sedláček: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I–XV*, Praha: F. Šimáček, 1882–1927.

²⁰⁵ August Sedláček: *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha: Bursík a Kohout, 1908.

²⁰⁶ Rudolf Hurt: *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě*. Olomouc, 1934. Spisy Akademie velehradské.

²⁰⁷ Augustin Alois Neumann: *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*. Augustin Neumann. V Olomouci: Matice Cyrilometodějská, 1930.

²⁰⁸ Augustin Uher (1908–1985), redaktor *Našince* za druhé světové války.

²⁰⁹ Karel Mirvald, autor cestopisů (*Celým světem: výbor z cestopisů*. V Praze: Orbis, 1936. V Evropě a za oceánem; *V tajemném Tibetu*. V Olomouci: Velehrad, 1940; *Misie a misionáři*. V Olomouci: Velehrad, 1942), redaktor nakladatelství Velehrad.

Myslechovice 15. ledna 1940

Milý Jožko,

přijedu ve středu odpoledne. Což kdybys zařídil na tu dobu tu programní besedu?²¹⁰ Není to příliš nakrátko? – Já už bohužel musím ve čtvrtek ráno do Hradiště²¹¹ a zdržím se tam asi několik dní.

Snad bys mohl kromě Uhra a Mirvalda přizvat toho Králíka²¹² – ale potom ještě někoho, jenže nevím koho.

Přišel bych do Našince²¹³ asi ke čtvrté hodině.

Na shledanou

Tvůj J. Č.

3

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 29. února 1940

Milý Jožko,

nemohl bys, prosím Tě, pojeděš-li sem v neděli, vzít od Vaňků dvě láhve chianti (nebo i jiného dobrého vína) – ale na můj účet! Kdybys ode mne potom nechtěl peníze, tedy nic nevoz!

Budu Vás s Gruberem²¹⁴ jistě čekat a zatím jsem s pozdravem Váš

J.

4

list A6, jednou přeložený, popsáný z obou stran černým inkoustem

²¹⁰ Jednalo se pravděpodobně o schůzi v rámci nakladatelství, Čep ji zmiňuje i v dopise z 12. ledna 1940 Zahradníčkovi: „...nebudu moci přijet do toho Brna, jak jsem slíboval, protože musím být ve středu večer na jakési schůzce v Olomouci a dostanu se do Hradiště až ve čtvrtek (18. ledna) dopoledne, ne-li po poledni.“ (ČEP, Jan – Jan ZAHRADNÍČEK. Korespondence 1931–1943 (ed. Mojmír Trávníček). Praha: Aula, 1995, s. 107.)

²¹¹ Ve čtvrtek 18. ledna se v Uherském Hradišti konalo setkání u Miloslava Skácela, bratra Jindřicha Skácela (1876–1943), kněze a Čepova blízkého přítele, jehož smrt zpracoval v povídce *Cikáni*. Na setkání byl pozván mj. i Jan Zahradníček.

²¹² Oldřich Králík (1907–1975), literární historik, textolog, editor a pedagog, od r. 1937 řídil spolu s Františkem Pospíšilem rubriku Umění v časopisu Akord.

²¹³ Nakladatelství Velehrad sídlilo na adrese Göringovo (dnes Dolní) náměstí 16; ve stejné budově byly vydávány katolické regionální noviny Našinec.

²¹⁴ Leo Gruber, úředník pracovního úřadu v Olomouci, právník, překladatel a zaměstnanec Velehradu, později působil na ministerstvu soc. věcí.

Myslechovice 17. dubna 1940

Milý Jožko,

odevzdej, prosím Tě, Banzetovi²¹⁵ přiložených pár vět,²¹⁶ bude-li jich moci použít. Řekni mu, že se nikterak necítím oprávněn k vybízení k naději, ale že nechci dělat oteklého, a zejména jde-li o katolické studenty, že bych nechtěl dělat drahoty. Jsem na tom bohužel pro tu chvíli sám tak špatně, že nemám práva ani síly mluvit k jiným. Napsal bych Banzetovi sám, ale neznám jeho křest[ní] jméno ani tituly. –

V neděli Tě (nebo Vás) určitě čekám.

Tvůj

J. Č.

5

pohlednice A6 s fotografií Splitu, popsaná černým inkoustem

Myslechovice
o sněžném pondělí svatodušním 1940

Milý Jožko,

doufám, žes nám nevypil všecek Váš sklep;²¹⁷ neboť věz, že Ti to neodpustím. Pojedeme co nejdřív, ale nesmíš se zlobit!

Tvůj J. Č.
Fr. Lazecký²¹⁸
Oldřich Králík

6

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Uh[erské] Hradiště²¹⁹ 19. června 1940

²¹⁵ Josef Banzet, zaměstnanec Velehradu, redaktor brněnského katolického měsíčníku pro děti *Anděl strážný*.

²¹⁶ *Z každého času*. In: Kalendář katolického studentstva 1940/41. Roč. 24. Brno: Akord, 1940, s. 101. Čep kromě publikování v časopisech s duchovní tematikou působil také v rámci Akademických týdnů na Svatém Kopečku.

²¹⁷ Tichého rodina vlastnila v Hruškách u Břeclavi vinný sklípek, kam Tichý často zval své přátele.

²¹⁸ František Lazecký (1905–1984), básník, spolu s Vodičkou, Hertlem a dalšími jeden ze zakladatelů časopisu *Řád*.

²¹⁹ Čep pravděpodobně pobýval u Skácelových.

Milý Jožko,

kdyby to bylo možné, chtěl bych si ty dva svazky Sedláčka přes prázdniny nechat. Ne-li, budu je hledět dopravit do konce června do Olom[ouce]. Ale musím tady zůstat ještě do konce tohoto týdne, poněvadž u nás jsou ještě zedníci.

S ohledem k těm Hruškám²²⁰ se už ani neomlouvám; to už není samo sebou. Nachladil jsem se na kole a má chronická latentní angína vstoupila rázem do akutního stadia.

Ostatně myslím si teď, že bychom se byli u Vás třeba měli příliš dobře, třeba bychom se byli dali strhnout vínem i k veselosti, a teď by nás to mrzelo.

Pozdravuj pěkně Grubera, Uhra a Moresovy...²²¹

Tvůj J.

7

pohlednice A6 s vyobrazením Jindřichova Hradce, popsaná modrým inkoustem

Jindřichův Hradec²²² 20. července 1940

Milý Jožko,

pozdravujeme Tě z Hradce Jindřichova. Vinice tady bohužel páni z Růže nezaložili, po kteréžto stránce je Hradec za Hruškami. Po všech ostatních (až na *jednu*) – za nimi.

J. Čep

Leoš

Srdečně zdraví Emanuel Frynta²²³

8

pohlednice A6 s vyobrazením Zlaté koruny, popsaná černým inkoustem

27. července 1940

²²⁰ Šlo o jedno z častých setkání u Tichých v Hruškách u Břeclavi.

²²¹ Rodina Antonína Morese, olomouckého lékaře a přítele Jana Čepa.

²²² V červenci se Čep spolu s Gruberem vydává na pěší výpravu z Třebíče (kde se předtím konala schůzka Akordu) přes jihozápadní Moravu a jižní Čechy.

²²³ Emanuela Fryntu navštívil Čep s Gruberem na své pěší pouti cestou z Deštné.

Milý Jožko, přehoupnuvše se ze Zlaté koruny (kde jsme *opravdu* včera byli) přes Budějovice do Strakonic, měli jsme v kostele průvodcem Tvého jmenovce, kterému zrovna přišla baba s kyticí, takže nechal čekat u vrat sedm novorozeňat a nás. Pozdravují

J. Č.

Leo Chodeček²²⁴

9

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z obou stran černým inkoustem

Lčovice²²⁵ 15. srpna 1940

Milý Jožko,

chci Ti aspoň říci, že jsem nezapomněl na své kamarády v Olomouci, a že, pokud se máme na této zemi ještě nač těšit, těším se upřímně na některý zářijový den, který strávím u Tichých v Hruškách ve sklepě. Ale upozorňuji Tě, že vypiju *nejmíň* dva litry! Neměl jsem na jazyku nic pořádného, co jsme opustili s Leošem moravskou půdu (kromě ovšem té kořalky u třeboňského cukráře).

Do těch Luhačovic²²⁶ se mi vlastně nechce, ledaže by to musilo být. Záleží to na Břetislavovi.²²⁷ Ale své povinnosti k úřadu hodlám po návratu plnit svědomitěji, prosím, pane šéfe!

Vrátím se do Mysl[echovic] tak asi 21.–22. srpna a hned se přihlásím. Zatím pozdravuj mnohokrát Uhra, Mirvalda, Hlavinku²²⁸ a Moresovy a sám buď hodně zdrav!

Tvůj

J. Č.

P. S. Jak dopadla chumlanice s Akordem?²²⁹

P. P. S. Nemohl bys mi zatím sehnat a) Foltynovského-Tenorovu²³⁰ knihu o blah[oslaveném] Janu Sarkandrovi b) knížku (nebo co je to) Šigutovu²³¹ c) příslušné číslo (čísla) ČČH²³² s článkem Hrubého?²³³

²²⁴ Leo Gruber.

²²⁵ Pěší výprava pro Čepa skončila na lobkovickém zámku v Lčovicích. Lčovice navštěvoval především kvůli své přítelkyni Ilce Lobkovicové.

²²⁶ Šlo o pobyt v luhačovických lázních, kam měl Čep odjet kvůli jakýmsi potížím s krkem. Pobyt se nakonec neuskutečnil.

²²⁷ Pravděpodobně se jedná o Břetislava Štorma (4. 4. 1916 – 11. 8. 1974), překladatele z francouzštiny.

²²⁸ Nepodařilo se dohledat.

²²⁹ Čep má zřejmě na mysli vleklé polemiky a změny v redakci. Situace se zklidnila se Zahradníčkovým nástupem na vedoucí pozici Akordu.

²³⁰ Tenora Jan – Foltynovský Josef: *Bl. Jan Sarkander*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1920.

²³¹ Šigut, František: *Obrana bl. Jana Sarkandra proti útokům dr. Františka Hrubého*, Olomouc: Velehrad, 1940.

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Lčovice 19. srpna 1940

Milý Jožko,

děkuji Ti za lístek, ale hrom do toho, příští neděli to ještě asi nepůjde! Odjízdim odtud ve středu, a bohužel přes Prahu, na čísi naléhavý apel. Ale i když se hodlám bez úhony vymanit z nástrah skoumalovsko-scheinosterských²³⁴ (což kdybychom hodili do té pavučiny Mirvalda?), mohl bych stěžít odjet z Mysl[echovic] na poslední dni bratrova²³⁵ pobytu u nás. (Odjel jsem do Čech tři dny po jeho příjezdu). Nedalo by se to tedy odložit na sobotu–neděli 31.–1.? Záleželo by také na tom, kdy se dostanu z Prahy a kdy bratr se švakrovou a s děckem od nás doopravdy mizejí.

Zatím pozdravuji mockrát Tebe i ostatní. Tvůj

J. Č.

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 19. září 1940

Milý Jožko,

²³² Český časopis historický, založen 17. 11. 1894. Požadovaný článek o Janu Sarkandrovi: *Kněz Jan Sarkander, moravský mučedník doby bělohorské a jeho legenda*. [část 1.], [část 2. - dokončení] / František Hrubý. In: Český časopis historický / Praha: Historický klub 45, č. 2, 3–4, (1939), s. 236–271; 445–478.

²³³ Dr. František Hrubý (1887–1943), historik a archivář.

²³⁴ Aloys Skoumal (1904–1988), literární kritik, překladatel, redaktor nakladatelství Vyšehrad. Jan Scheinost (1896–1964), někdejší redaktor Kuncířova nakladatelství a člen pražské redakce Rozmachu, šéfredaktor Lidových listů a redaktor Vyšehradu. Čep odjel do Prahy, kde dostal nabídku na místo redaktora nové ediční řady Vavříin (1942–1947) ve Vyšehradě. Jeho práce by spočívala především ve vydávání novel starších autorů, k textům měl dohlédávat různé kulturní zajímavosti a podle potřeby je upravovat nebo zkracovat. Čep nabídku přijal, ale téměř okamžitě začal o celém podniku pochybovat. V edici nakonec vyšly jen dva svazky: Gertrud von le Fort: *Vytržení panny z Barby*. Přel. Jaroslava Votrubová-Koutecká. 1942. 78, s. a Stanislav Zedníček: *Dopisy Albíně*. 1947. 71 s.

Skoumal se Scheinostem zároveň Čepa přesvědčili, aby dal Vyšehradu výhradní právo k vydávání svých knih, čímž utrpělo Čepovo přátelství s B. Fučíkem.

²³⁵ Václav Čep (10. 10. 1908 – 26. 9. 1985), středoškolský učitel, překladatel z francouzštiny a italštiny.

nechtěl bys přijet v neděli do Myslech[ovic] a vzít s sebou Moresovy a Grubera? Nebo nejlíp: přijet v sobotu sám (nebo s Gruberem) a Moresovy pozvat na neděli za sebou?

Kdybys snad chtěl (vzhledem ke krásnému počasí) na neděli do Hrušek, musil bys mi zatelegrafovat, abych se v sobotu včas dostavil do Olomouce. Nebo počkáš raději na příští sobotu a neděli (sv. Václava) v důvěře, že se počasí nepokazí?

Nemáš po ruce Trávníčkův *Nástroj myšlení a dorozumění*²³⁶ a *Oktavia*²³⁷ Marka Minelia Felixe?

Zatím Tě pozdravuje

J. Č.

12

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 26. září 1940

Milý Jožko,

pojedeš-li do Prahy, hled', prosím Tě, pro mne vyzvědět

1. co je se Skoumalem; čekám marně na zprávy od něho a napadají mě už obavy, neutrpěl-li nějak v souvislosti s Obnovou.²³⁸
2. ví-li Langr²³⁹ něco určitého o mém stěhování; popožeň ho, je-li možná.

Mimoto bych tě prosil, abys mi nějak zjistil brněnskou adresu jistého Bohumila Penky,²⁴⁰ který dělá jakýsi sborník modliteb.²⁴¹ Znáš ho, ne? Psal mi jednou z Vel[ké] Bystřice a potom z Brna, a tedy je asi v Brně. Jednou jsem se s ním také setkal u dr. Braita.²⁴²

Pozdravuj ode mne Prahu, pomodli se tam za mne a brzy se ozvi.

Tvůj J. Čep

²³⁶ František Trávníček: *Nástroj myšlení a dorozumění*: hrst úvah o spisovné češtině. Praha: František Borový, 1940.

²³⁷ Markus Minelius Felix: *Oktavius*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940.

²³⁸ *Obnova*, později *Národní obnova* – katolický týdeník, vycházel od r. 1937 v Opavě, r. 1938 byla převedena do Prahy, kde fungovala do r. 1940. Čep zde publikoval v roce 1938 – napsal zde 7 článků (komentáře k aktuální situaci, zpytování svědomí, duchovní zamyšlení), za které byl během války (a především po jejím konci) nevybíravě kritizován a obviňován z podlamování morálky národa. 9. 1. 1946 vyšla ve Vyšehradu stať *Moje články v Obnově*, kterou Čep reagoval na ono obvinění. Čep měl obavu, jestli Skoumal neutrpěl v souvislosti se zastavením periodika, tyto obavy se však ukázaly jako zbytečné.

²³⁹ Stanislav Langer, architekt, přispěvatel břevnovského *Praporce*, přítel Timothea Vodičky a Jana Zahradníčka.

²⁴⁰ Bohumil Penka (1914–1954), pracovník v cukrovarnictví, pořadatel výborů z moravské poezie.

²⁴¹ Sborník nakonec nevyšel.

²⁴² Silvestr Maria Brait (1898–1962), dominikánský katolický kněz, teolog, básník, literární kritik, šéfredaktor revue *Na hlubinu*.

Co je s Leošem?

13

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 15. října 1940

Milý Jožko,

čekal jsem Tebe nebo Leoše najisto v sobotu nebo aspoň v neděli, ale patrně jste měli lepší zaměstnání. Místo toho se tu objevil v sobotu dopoledne Králík, odpoledne Kosatíkovi,²⁴³ a neděli jsem pročuměl doma, čekaje marně na Vás. To se rozumí, že při své příští návštěvě v Olomouci budu musit být také štědrejší k těmto dvěma, kteří byli štědrí ke mně. Nebo jsi byl v Praze? Proč nenapíšeš?

Co je s kupem? Máš jej?

V sobotu asi pojedu do Hradiště.

Pozdravuje Tě

Tvůj J. Č.

14

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z obou stran černým inkoustem

Myslech[ovice] 8. listopadu 1940

Milý Jožko,

dostávám dnes dopis od Hertla²⁴⁴ – s kterým jsem jednal u těch malířů v předminulou neděli o některých modifikacích své smlouvy – že bude ke konci tohoto týdne na Moravě a že možná pojede zítra – v sobotu – za mnou. Původně byla řeč o této možnosti pro minulý týden, a proto jsem Vás s Leošem na tuto sobotu zval. Takto však Vás musím upozornit na nebezpečí této kolize – nehledíc ovšem k tomu, že tři byste byli u nás na noclehu trochu stísnění – a kladu sobě i Vám otázku, nebylo-li by líp se jí vyhnout odkladem Vaší návštěvy. Doufám, že mi nebudete podkládat, jako by tu šlo o věc přednosti. Mimoto jsem od své poslední cesty do Olomouce churav a nevycházím z domu.

Vyříd', prosím Tě, tento vzkaz Gruberovi. Přijedu do Olom[ouce], budu-li zdrav, ve středu odp[oledne] o půl čtvrté hod. To také Leošovi vyříd', pozdravuj ho a sám buď hodně zdrav.

²⁴³ Rodina Františka Kosatíka, olomouckého advokáta. F. Kosatík pomáhal Velehradu s právními otázkami.

²⁴⁴ Jan Hertl (1906–1965), historik, sociolog, redaktor Melantrichu, jeden ze zakladatelů *Řádu* a později – počátkem čtyřicátých let – ředitel Vyšehradu.

P. S. Nevím, jak se H[ertl] dlouho zdrží, ale nepotřebuji podotýkat, že není-li Vám setkání s ním veskrze proti mysli, rád Vás tu během neděle uvidím.

15

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Myslech[ovice] 27. listopadu 1940

Milý Jožko,

víš, jak to se mnou je – zvláště teď, když vláčím od rána do večera tu galejní kouli Groggerové.²⁴⁵ Aspoň kdyby se řeklo dřív – ale to slovo „obratem“ mě už samo uvádí v zuřivost a zoufalství. Ale přijed' v neděli, snad by se našlo nějaké východisko, třeba kus Groggerové (se svolením P. T. Vilímka).²⁴⁶ Anebo ta *Modlitba*,²⁴⁷ napsaná původně pro antologii pana Penky. Antologie nevyjde z cenzurních důvodů (a milý Penka na můj dotaz, co s tím je, odpověděl, že by snad vydal zbytek (mezi tím i tu mou věc)²⁴⁸ jako novoroční tisk. A víc nic – ani on, ani já. Já jsem dal zatím *Motlitbu Braitovi*,²⁴⁹ a vyjde v příštím čísle *Hlubiny*.²⁵⁰ Vadilo by vám to?

16

dvoulíst A5, jednou přeložený, popsaný ze všech stran černým inkoustem, několik skvrn

Mysl[echovice] 16. ledna 1941

Milý Jožko,

²⁴⁵ Čep přijal nabídku na překlad dvoudílného románu *Grimmington* Pauly Groggerové. Román měl vyjít na podzim r. 1940 ve Vyšehradě, kvůli průtahům s překladem byl však termín po zdlouhavém vyjednávání přesunut na únor 1941 a v konečné fázi muselo nakladatelství získat pro dokončení překladu pomocníka prof. Karla Dvořáka. Román vyšel nakonec až v květnu 1941.

²⁴⁶ Nakladatelství a tiskárna Josef R. Vilímek (založeno r. 1858; r. 1949 byla firma zlikvidována). Od r. 1938 zde jako redaktor působil Fučík – poté, co dostal výpověď z pozice ředitele Melantrichu.

²⁴⁷ *Modlitba*, Olomouc: J. Tichý, 1940. Čep ji napsal v červnu r. 1940, v revue *Na hlubinu* vyšla r. 1940 (č. 10, s. 577–579). Tichý s Banzetem *Modlitbu* z *Hlubiny* následně otiskli a rozeslali ji několika známým jako novoroční přání, z čehož neměl Čep velkou radost.

²⁴⁸ Čep má na mysli onu zmíněnou *Modlitbu*.

²⁴⁹ Silvestr Maria Brait (1898–1962), katolický kněz, teolog, básník, literární kritik, šéfredaktor revue *Na hlubinu*.

²⁵⁰ Revue olomouckých dominikánů *Na hlubinu* vycházela jednou měsíčně (kromě prázdnin) od r. 1926 do r. 1948, hlavním tématem byla teologie a duchovní život.

dostal jsem dnes z Lidových závodů strohou jednovětou výzvou, abych vyřídil jejich dopis ze dne 6. t. m.

Podivil jsem se sám, že už uplynula od onoho dopisu taková doba; ale jsem ukován u psacího stolu nad povídkou,²⁵¹ kterou ještě musím napsat do oné knížky,²⁵² která má vyjít ve Vyšehradě, a nemohu s ničím hnout, dokud to nebudu mít z krku. Mimoto se sestra sotva začíná zotavovat z nemoci, která se zdála hrozivá.

Co se týče té knížky esejí,²⁵³ uvědomil jsem si, že ji už nemohu svobodně zadávat, poněvadž jsem už podepsal smlouvu s Vyšehradem – na všechno. Na tu okolnost jsem při řeči s Tebou zapomněl.

Píši tedy Hertlovi, aby mě dovolili knížku u Vás vydat, a prosím Tě, abys udělal totéž, ale *slušně*, ne velehradsky. Doufám, že nám to v Praze neodeprou. Ovšem konkrétně můžeme začít jednat až po jejich svolení.

Mám oznámit své podmínky; prosím Tě, jaké podmínky? Víc mi nedáte, než mi dát můžete. Mohu já Vám poroučet, v kolika exemplářích máte knihu vydat? To musíte vědět Vy, a také to, kolik procent z krámské ceny mi můžete dát. S návrhem jste měli tedy přijít Vy, jak se to dělá jinde, a ne žádat podmínky na mně.

Doufám, že všechno dobře dopadne. *Jenom na mne, prosím, nekřičet* – hlavně když nevím, kde mi hlava stojí! Jak na mne začne někdo křičet, zabouchnu mu dveře před nosem.

Na shledanou příští pondělí.

Tvůj J. Č.

17

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslech[ovice] 3. února 1941

Milý Jožko,

píše mi Hertl, že ovšem svolení dávají, ale že ještě nemá zprávy od Tebe. Potřebuje patrně Tvoje formální oznámení s bližšími údaji (domnívám se) o rozsahu, o množství nákladu atd. Ale to Ty ještě ani sám nevíš. Ale napiš mu aspoň něco a nějak.

S pozdravem Tvůj

J. Č.

²⁵¹ Šlo o povídku *Oldřich Babor*, jejíž dvě ukázky byly publikovány v Řádu a v Akordu, povídka byla zařazena do souboru *Tvář pod pavučinou* (vyšla v březnu téhož roku).

²⁵² *Tvář pod pavučinou*, Praha: Vyšehrad, 1941. Knihy Katolického literárního klubu.

²⁵³ Čep má na mysli knihu esejí, která později vyšla pod názvem *Rozptýlené paprsky* (Olomouc: Krystal OP, 1946).

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 18. března 1941

Milý Jožko,

přeji Ti k zítřejšímu svátku, na přímlovu Tvého svatého patrona, hodně zdraví a síly a Boží pomoci pro Tebe a pro Vás pro všechny. –

Přijedu asi zítra odpol[edne] do O[lomouce], jede-li ten vlak.

Zatím na shledanou!

Tvůj J. Č.

P. S. Za všechny ty pěkné věci, které mi ohlašuješ, díky. Byl u mne v neděli Leoš – snad jsi s ním mluvil. Nebudeš za kmotra?

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany modrým inkoustem

Myslechovice 24. května 1941

Milý Jožko,

vrátil jsem se teprve předevčírem z Prahy,²⁵⁴ kde jsem se zdržel přes čtrnáct dní. Na Vaše upozornění jsem se už dřív přihlásil do pojišťovny a do fondu skrze Vyšehrad a dostal jsem [a] už i odeslal jakési papíry, nevím však, je-li to už vyřízeno definitivně. Právě mi došly ještě jakési dotazy stran platů, daní atd. Měl bych se zeptat Levíčka.²⁵⁵

Byli byste mi tady vítáni zítra, ale tenhle dopis přijde už pozdě. Na svatoduš[ní] svátky přijede do Olom[ouce] Hrbek,²⁵⁶ a už se více méně ohlásil. Ty však asi jedeš domů; ledaže bychom jeli s Tebou... Budou-li ovšem fungovat dopravní příležitosti.

Zatím Tě pozdravuje

Tvůj J. Č.

²⁵⁴ Čep jel do Prahy za Skoumalem na schůzi KLK.

²⁵⁵ Petr Levíček, odpovědný redaktor *Akordu*.

²⁵⁶ Jan Hrbek, přispěvatel a odpovědná osoba břevnovského sborníku *Praporec*.

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 21. října 1941

Milý Jožko,

jsem nerad, že jsme se ještě neviděli a žes jel už jednou nadarmo k nám; zejména je mi však líto, že mi ušlo to hrušecké vinobraní. Člověk při tom zlatém moku přece jenom zapomíná na ostatní nepříjemné atd. věci.

Od soboty do pondělka jsem byl v Uh[erském] Hrad[išti], jinak sedím doma od návratu z P[rahy].²⁵⁷ Dnes odpoledne však jedu do Litovle k větší zubní operaci, která potrvá asi týden, ne-li víc. Dokud budu bezzubý, budu se ovšem štítit světa, takže se do Olom[ouce] do neděle jistě nedostanu. Kdybys mě chtěl v neděli navštívit... Jinak se měj hezky a ozvi se.

Tvůj

J.

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 7. listopadu 1941

Milý Jožko,

musím Ti oznámit, že se k Tobě tuto sobotu zase nemohu připojit; mám znovu rozryté zuby a také jakousi všivou práci, s kterou mám být přes neděli hotov, a potom ani počasí se nepodobá. Do Olom[ouce] přijedu, dá-li Bůh, až příští čtvrtek (13. list[opadu]), a to na ten odložený dominikánský oběd. Ten večírek u dr. Smetany²⁵⁸ také zatím neorganizuj; kdo ví, jak to všecko bude.

Srdečně pozdravuje

J. Č.

P. S. Také u Vás v Hruškách pěkně pozdravuj.

pohlednice A6 s vyobrazením sasanky věncové, popsána černým inkoustem

²⁵⁷ Čep pobýval v Břevnově u S. Langerá.

²⁵⁸ Jaroslav Smetana, pracovník nakladatelství Melantrich a Československý spisovatel.

Myslech[ovice] 17. března 1942

Milý J[ožko], přeji Ti k svátku hodně přímluvy a ochrany Tvého sv. patrona, mnoho zdraví, trpělivosti, radosti a rozumu; a aby nepřestávalo žhnout pěnivé hrušecké, bílé i červené!

Tvůj J. Čep

23

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 19. května 1942

Milý Jožko,

měli jsme naposledy se Zahradníčkem opravu málo času; byli jsme s ním v Řepčíně²⁵⁹ a potom v Hradišti.

Bylo by nejlíp, kdybys sem mohl přijet, třeba v sobotu nebo v neděli na kole, bude-li hezky. Na rukopis té „knížky“²⁶⁰ jsem ani nesáhl, přešla mě jaksí úplně chuť ji vydávat. Musilo by se to všecko přepracovat, a i tak jsem skoro jist, že to cenzura nepustí. A nebude pro tu chvíli ani velká škoda.

Ale přijed', povíme si to ústně.

Se srdečným pozdravem Tvůj

J. Čep

24

pohlednice A6 s vyobrazením Hostýna, popsána tužkou a černým inkoustem

2. září 1942

Pozdravujeme Tě, melancholiku, srdečně ze sv. Hostýna

J. Čep

²⁵⁹ Čep se Zahradníčkem jezdili přednášet na řepčínský učitelský ústav, který provozovaly sestry dominikánky.

²⁶⁰ Šlo o knihu esejí, kterou měl Čep vydat ve Velehradu. Z cenzurních důvodů však z vydání sešlo. Čep měl pravděpodobně knihu přepracovat, aby mohla být znovu zaslána na Kulturní oddělení. I tento druhý pokus o vydání skončil neúspěšně; kniha vyšla až r. 1946 v dominikánské edici Krystal pod názvem *Rozptýlené paprsky*.

J. Zahradníček
Srdečně pozdravuje K. Šupa²⁶¹

25

list A4, dvakrát přeložený, popsáný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 30. září 1942

Milý Jožko,

ten, kdo Ti prozradil, že jsem byl minulý týden v Ol[omouci], Ti neřekl všechno: že jsme totiž dostali vnucenou správu a máme se do osmi dní vystěhovat. Matka se sestrami jsou už přestěhovány ve výměnku, odkud musila jít teta do obecního, a já zatím ještě zůstávám v svém kumbálku, až se situace vyjasní.²⁶² Výlety a návštěvy, i ty nejlákavější, musím bohužel zatím odložit.

Nezbývá mi dnes než Tě srdečně pozdravovat. Bratru Martinovi a jeho vyvolené ode mne vyříd' přání všeho dobrého do nového stavu.

Tvůj

J. Č.

26

korespondenční lístek A6, popsáný černým inkoustem

Myslechovice 16. prosince 1942

Milý Jožko, přijedu do Olom[ouce] buď v sobotu odp[oledne] (nebo možná už dopoledne), anebo příští týden v úterý. Dám si Tě třeba zavolat telefonem z knihkupectví. Podepsané knížky pošlu zítra. – Zatím se nemohu vzdálit od našeho záchodu – už čtrnáct dní se mi nepřestávají svíjet střeva.

Pozdravuje J. Čep

²⁶¹ Karel Šupa (1912–1981), jezuita, pedagog.

²⁶² K vystěhování nedošlo. Čep díky jistým intervencím obdržel od německých úřadů povolení obývat dům až do odvolání.

27

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 19. dubna 1943

Milý Jožko,

Tvá zpráva mě velmi potěšila; jenom mám teď starost, aby ten klobouk nebyl buď moc malý, nebo moc velký. Ale snad to půjde.

Přijel bych do O[lomouce] ve středu odp[oledne] a zdržel bych se jenom do večerního vlaku. Dám si Tě zavolat z knihkupectví.²⁶³ Zatím Ti mockrát děkuji a jsem

Tvůj J.

28

pohlednice A6 s vyobrazením Hradčan, popsaná černým inkoustem

3. července 1943

Pěkně pozdravuje z Prahy²⁶⁴

J. Čep

(Vino jsme vypili.)

29

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z obou stran černým inkoustem

Myslechovice 19. října 1943

Milý Jožko,

mrzelo mě upřímně, když jsem slyšel, žeš mě zase v neděli nezastihl doma, a ještě víc mě mrzel vzkaz, kterýs pro mne tak důrazně zanechal. Zlobíš se na mne úplně bez příčiny. Ty střevíce jsem onehdy pro Tebe nechával u Moresů nerad; cítil jsem, že to není příliš taktní, když s Tebou nemohu mluvit. Jel jsem tenkrát do O[lomouce] schválně za Moresem, od kterého jsem chtěl jakousi radu (to může M[ores] dosvědčit), a dr. G[ruber] mě zároveň také ohlásil u Kosatíka, který se právě vrátil z nemocnice. Tuto návštěvu – ostatně jenom asi

²⁶³ Pravděpodobně šlo o stejnou budovu, kde sídlil Velehrad i vydavatelství časopisu Našinec.

²⁶⁴ V létě podniká Čep své typické výlety: nejprve do Uherského Hradiště, následně do Prahy atd.

čtvrthodinovou – mi přece nebudeš vyčítat. Byl jsem tenkrát v O[lomouci] jenom mezi dvěma vlaky, od čtyř do šesti. Hned potom jsem jel do Prahy, kde jsem se zdržel čtrnáct dní, a vrátil se s ohavnou kožní infekcí v tváři. Jel jsem minulý týden do O[lomouce] jenom kvůli ní a neviděl jsem nikoho kromě dr. Rozsypala, kožního odborníka, a Moresových. To Ti mohli Moresovi říci. Mohli Ti také říci, že se chystám na neděli do Uh[erského] Hradiště. Byl bych ovšem udělal líp, kdybych tam nebyl jezdil, poněvadž se mi tam lišej náramně zhoršil, takže to teď vypadá ještě aspoň na čtrnáct dní. Můžeš z toho mít zadostiučinění, máš-li co proti mně. Nebudu moci ani zítra na koncert komorního spolku. Nechci ani po Tobě, aby sis představoval, jak jsem tím otráven: nemohu se holit, nemohu mezi lidi atd. A to už skoro tři neděle!

Za ty střevíce Tě prosím za odpuštění. Budu raději, když je nikam nedáš, urazil-li jsem Tě. Vrať je nespravené zase k Moresům, já si je tam někdy vezmu. Toho, cos mi tady laskavě nechal, se nebudu moci dotknout, dokud setrváš v tomto rozpoložení proti mně.

Srdečně J. Čep

30

list A5, jednou přeložený, popsáný z obou stran černým inkoustem

Myslechovice 22. října 1943

Milý Jožko,

děkuji Ti za dopis i za pozvání, kteréš mi v neděli nesl. Bohužel moje prašivina se nemá k odchodu, ba spíše se roztahuje. Už jsem z toho nadobro umořen a skleslý. Jedinou útěchou je mi láhev, kterou jsem po Tvém včerejším dopise s chutí otevřel.

O „obřadnících“ atd. si promluvíme někdy ústně. Mnoho dělají také špatně donášené klepy, nedůtklivosti, podezření atd. Uznávám ovšem, že někdy jde chování i myšlení těchto pánů na nervy.

Musím ti tedy zatím přát, aby ses v Hruškách napil nového i starého za mne (můžeš se napít hodně, máš-li pít i na moji chuť). Pozdravuj pěkně tatínka i maminku i bratry a sestru. A už tam tu káru někde postrč, ať se rozjede rychleji! Vždyť už nemůžeme dál!

Tvůj J. Č.

31

list A5, jednou přeložený, popsáný z obou stran černým inkoustem

Myslechovice 9. listopadu 1943

Milý Jožko,

píšu Ti zkroušeně: nastala u mne zase recidiva, takže se nemohu na zítřek oholit. Dej laskavě lístek na koncert někomu známému. Také sobotní výlet je tím ohrožen. Kdyby se mi to snad zlepšilo, ještě Ti napíšu. Rozlezlo se mi to teď po bradě. Doufám, že Tvůj pupínek u ucha nebylo to. Mám to už doopravdy kříž.

Za ten lístek se vyrovnáme, až přijedu do O[lomouce].

Srdečně Tě pozdravuje

J. Č.

32

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 2. února 1944

Milý Jožko,

posílám Ti na zvláštním papírku všechny hieroglyfy, které jsem ještě našel na své hrací (ale nehrající) skříňce. Snad tomu dr. Hlavinka rozumí líp.

Na *ochutnávání* bych tedy opravdu přijel příští středu; ale musili by tomu u Moresových sami od sebe chtít! (Musil bys s nimi jasně vyjednat a potom mi napsat!) Ale vymáhat to na nich nesmíš! Mají oba dost starostí a práce, a nelze se jim divit, kdyby se jim do toho nechtělo! Napiš mi ještě lístek!

Pozdravuje J. Č.

33

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice v úterý

8. února 1944

Milý Jožko,

ještě jsem na rozpacích. Myslíš doopravdy, že bych mohl v O[lomouci] spát? V tom případě – a zvláště když máš odpoledne to kopání – bych přijel až *večerním vlakem*, t. j. v 19:21 na nádraží Olom[ouc]–město. Kdyby to s noclehem u Moresů nešlo, zůstal bych Ti na

krku; musil bys mi buď – per impossibile²⁶⁵ – zamluvit pokoj v hotelu, nebo mě prozradit Leošovi. (Jinak jste setrvali při úmyslu ani jeho nepozvat?)

Těším se na shledanou zítra večer a pozdravuji srdečně. Tuze se u toho kopání nesedři!

Tvůj J. Č.

P. S. Bylo by dobré, kdyby ses mohl někde poohlédnout po Sedláčkových *Žních* s mým textem;²⁶⁶ a také po Píšově²⁶⁷ novoroč[ním] tisku z r. 1937 *Dvojí domov*.²⁶⁸

34

list A5, dvakrát přeložený, popsáný z obou stran černým inkoustem

Myslechovice 10. června 1944

Milý Jožko,

ta uhřínovsko-brněnská cesta²⁶⁹ nedopadla tak, jak jsem si ji představoval. Jednak jsem odjel pro indispozici²⁷⁰ až v pondělí svatodušní, a hned druhý den jsme byli vyrušeni zprávou, že Zahradníčkův otec je těžce nemocen. V té nejistotě jsem nevěděl, kdy pojedu zpět přes Brno, a nemohl jsem Ti dát zprávu. Zahr[adníček] musil do Mastníka. Vrátil se na neděli do Uhřínova, ale už v pondělí mu telefonovali, že jeho otec umřel. Já jsem se zastavil v Třebíči a do B[rna] jsem přijel v úterý. Dr. Lek[avý]²⁷¹ však leží v nemocnici se svým lišejem, a tak jsem ho vůbec neviděl. Spal jsem u Levíčků a navštívil starého profesora Dominika.²⁷² Zahr[adníček] bude moci do B[rna] až někdy později, sám neví kdy. Tak se tedy všecko zhatilo. Zatím se rozlehla ta ona veliká novina,²⁷³ jak víš.

Já bych měl teď sedět a pracovat, ale nálady k tomu není. Přijed' se na mne podívat, bude-li se Ti chtít.

Zatím pozdravuje

J. Č.

²⁶⁵ „což je nemožné“

²⁶⁶ Vojtěch Sedláček: *Žně*, Praha; Státní grafická škola, vydáno r. 1936. Cyklus patnácti litografií, textem doplnil Jan Čep.

²⁶⁷ Antonín Matěj Píša (1902–1966), básník, literární kritik, historik, od r. 1928 do r. 1938 pracoval v redakci *Práva lidu*, r. 1938 po zrušení nakladatelství přešel do *Národní práce*.

²⁶⁸ ČEP, Jan. *Dvojí domov*. V Brně: A. Píša, 1937.

²⁶⁹ Zahradníček zval Čepa spolu s přítelkyní Gertou Göpfertovou na svatodušní svátky do Uhřínova. Z Uhřínova pokračoval Čep do Brna.

²⁷⁰ Čepa trápilo zánětlivé onemocnění horních dýchacích cest.

²⁷¹ Petr Lekavý, římskokatolický kněz a politik.

²⁷² Dominik Pecka (4. srpna 1895 – 1. května 1981), římskokatolický kněz, spisovatel a gymnaziální profesor.

²⁷³ Čep se o jakési „veliké novině, která nás teď udržuje v úzkostném napětí“ zmiňuje také v dopise Zahradníčkovi z 9. 6. 1944 (ČEP, Jan – Jan ZAHRADNÍČEK. *Korespondence 1931–1943* (ed. Mojmir Trávníček). Praha: Aula, 1995, s. 124), ona novina však není blíže specifikována.

35

pohlednice A6 s fotografií lázní Slatinice, popsaná modrým inkoustem

Slatinice 31. srpna 1944

Milý Jožko, trčím ještě pořád v těch famózních lázních²⁷⁴ a mám tu zůstat až do 6. září. Nemohl bys zase příští neděli (3. září) přijet navštívit pacienta (třeba s primářem na bicyklech)?

Srdečně pozdravuje

J.

36

korespondenční lístek A6, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Slatinice 4. září 1944

Milý J[ožko],

zapomněl sis tady deštník. Nechtěl by sis pro něj některé odpoledne přijet? Jinak bych jej musil vzít s sebou do M[yslechovic]. Chci odtud odjet ve středu večer, nejpozději ve čtvrtek odpoledne. Pozdravuje

J. Č.

37

list A6, jednou přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Myslechovice 11. prosince 1944

Milý Jožko,

přijedu asi ve čtvrtek večer (14. prosince) do Olomouce a přespím u dr. Králíka. V pátek zajdu k Moresům a pokusím se Tě vyvolat do knihkupectví.

Na shledanou Tvůj

²⁷⁴ V červenci onemocněl Čep ischiasem a navíc ho trápily klouby, kvůli čemuž musel strávit celý měsíc v lázních ve Slatinicích.

38

list A4, dvakrát přeložený, popsaný z jedné strany černým inkoustem

Praha 19. listopadu 1946

Milý Jožko,

dostal jsem teprve dnes do ruky oznámení o smrti Tvého tatínka, které jsi poslal omylem do Ječné 2 (k jezuitům), místo *do Žitné 2*, kde já bydlím.

Byl jsem tou zprávou velmi překvapen; nepomyslil jsem si za té krátké návštěvy v září s Hlavinkovými,²⁷⁵ že ho vidím naposledy. Bude tomu tak jednou s námi se všemi, zítra nebo pozítří. Bůh Tě potěš, milý Jožko; vyříd' také všem u Vás v Hruškách, že na ně vzpomínám.

Pozdravuji srdečně Tebe, paní Mařenku i dcerušku.

Tvůj Jan

39

pohlednice A6 s vyobrazením Svaté rodiny, popsaná černým inkoustem

Florencie 10. května 1947

Milý Jožko,

pozdravuji Vás oba srdečně z Itálie,²⁷⁶ kde mi utekl měsíc jako voda.

Váš

Jan

Pozdravuj pěkně Uhra.

²⁷⁵ Nepodařilo se dohledat.

²⁷⁶ V dubnu odcestoval Čep do Itálie jako český delegát na kongres Pax Romana.

Ediční zpráva

Korespondence obsahuje třicet dopisů a lístků a osm pohlednic, které Jan Čep odeslal Josefu Tichému od roku 1939 do konce roku 1947. Dopisy jsou uloženy v Památníku písemnictví na Moravě v Rajhradě (fond Jana Čepa, inv. A6098-A6139).

Všechny dopisy jsou datovány a označeny místem vzniku, ve dvou případech ovšem datace představovala problém: na pohlednici č. 7 uvádí Čep datum „20. IV. 1940“; podle poštovního razítka byla pohlednice odeslána 20. července. V edici uvádíme toto červencové datum, protože se vzhledem k věcným souvislostem jeví jako pravděpodobnější. Obdobně řešíme případ pohlednice č. 39, odeslané z Itálie, která by podle Čepovy datace patřila do r. 1945. Nic nenasvědčuje tomu, že by Čep na jaře 1945 navštívil Itálii, právě naopak – v tomto období píše poměrně často Zahradníčkovi a dalším z rodných Myslechovic. Opět proto uvádíme datum z poštovního razítka: 10. května 1947.

Dopisy řadíme chronologicky a zápis datace sjednocujeme podle používané varianty, která působí nejpřehledněji. Obálka se dochovala pouze v několika případech. Korespondence byla zasílána na adresu nakladatelství Velehrad („Pan Josef Tichý, ved. red. nakl. Velehrad, Olomouc, Nám. H. Goeringa 16“ nebo v podobném tvaru), u jednotlivých dopisů ji neuvádíme.

Při úpravě pravopisu se řídíme především příručkou *Editor a text*. Zkratky rozepisujeme do edičních závorek (Olom. → Olom[ouc], H. → H[ertl], Vel. Bystřice → Vel[ká] Bystřice), výjimkou jsou zkratky všeobecně známé (hod., P. S.), zkratky „t. m.“ – toho měsíce, „P. T.“ – plno titulo, zkratky akademických titulů a Čepův podpis („J.“) na konci dopisů. Stejně tak rozepisujeme řadové číslovky (2 lahve → dvě lahve) kromě dat a letopočtů, časový údaj „o 1/2 4 hod.“ jsme také rozepsali („o půl čtvrté“), zápis „v 19²¹“ jsme nahradili „v 19:21“.

Pravopis cizích slov upravujeme podle současné normy (kolise → kolize, essayí → esejí), upravujeme kvantitu (Italie → Itálie), ponecháváme však zvláštnosti Čepova stylu (neodeprou, musilo, švakrová). Také sjednocujeme skloňovanou zkratku „dr, dra“ na „dr.“

Zvýrazněná slova zapisujeme *kurzivou*, stejně jako názvy děl. Pokud u některého názvu Čep použil uvozovky, odstraňujeme je.

Dále opravujeme chyby, které vznikly pravděpodobně ve spěchu (Marka Minulia Felixe → Marka Minelia Felixe; matka se sestrami už jsou přestěhováni → matka se sestrami už jsou přestěhovány, dr. Braity → dr. Braita) a doplňujeme části, které byly nedopatřením vynechány (na Vaše upozornění jsem se už dřív přihlásil do pojišťovny a do fondu skrze Vyšehrad a dostal jsem už i odeslal jakési papíry → na Vaše upozornění jsem se už dřív přihlásil do pojišťovny a do fondu skrze Vyšehrad a dostal jsem [a] už i odeslal jakési papíry). U vlastního jména „Grubr“ doplňujeme chybějící vokál „e“ (Gruber).

Interpunkci upravujeme, pokud je přímo v rozporu s pravidly pravopisu (Odjíždím odtud ve středu a bohužel přes Prahu, na čísi naléhavý apel. → Odjíždím odtud ve středu, a bohužel přes Prahu, na čísi naléhavý apel.; ani on ani já → ani on, ani já; jenom mám teď starost, aby ten klobouk nebyl buď moc malý nebo moc velký → jenom mám teď starost, aby ten klobouk nebyl buď moc malý, nebo moc velký). V případech, kdy je užití interpunkce fakultativní, respektujeme rozhodnutí autora.

Závěr

Hodnotu Čepových dopisů Tichému nenalezneme ani tak v jejich estetice, jako spíše v informacích, které nám zprostředkovávají. Z našeho výzkumu vyplývá, že protektorátní kulturní politika – přestože značně komplikovala činnost nakladatelství – nebyla hlavním důvodem, proč Velehrad realizoval svůj ideový program pouze v omezené míře: jako regionální katolický podnik se Velehrad zaměřoval výhradně na „blízkého čtenáře“ a estetickou funkci literatury podřizoval užitkovosti a pragmatičnosti, z čehož vyplývá značně omezený horizont působnosti. Jakkoliv dokázal ředitel Stanislav Beneš pozvednout podnik po ekonomické stránce, Vodičkovy snahy o prosazení esteticky hodnotných děl neměly větší vliv. (I v této oblasti přináší naše práce některé poznatky, které ukazují Timothea Vodičku – tohoto dle některých interpretů kontroverzního kritika katolické orientace – v odlišném a snad i pozitivnějším světle.)

O tom, že Velehrad nebyl příliš systematizován ani po ostatních stránkách, svědčí např. Zahradníčkův odchod z nakladatelství z důvodu nedostatečného finančního ohodnocení a nedostatečné spolupráci ostatních redaktorů. V jím řízené *Knihovně vybrané četby* koneckonců vyšly pouhé tři svazky.

S těmito poměry se Čep, spisovatel s evropským rozhledem, musel vyrovnávat. Práce pro Velehrad pro něj zjevně nebyla prostředkem seberealizace; pozici lektora zastával spíše z důvodu potřeby pravidelného příjmu v obtížné finanční situaci. Dopisy Josefu Tichému tak svědčí především o hledání východiska z existenčního marasmu doby okupace.

Prameny a literatura

PRAMENY I (ARCHIVÁLIE)

Muzeum Brněnska, Památník písemnictví na Moravě (Klášter 1, 664 61 Rajhrad):

Korespondence Jana Čepa Josefu Tichému. In: Fond Jana Čepa, inv. A6098-A6139.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc fond Velehrad (neuspořádáno):

In memoriam P. Stanislava Beneše

S. M. Braitó: Život, IV. (sloupcová sazba)

Zápis o konferenci, která se konala dne 27. ledna 1941 v ředitelně firmy Lidové závody tiskařské a nakladatelské, společnost s r.o. v Olomouci

Záznamy o připravovaných publikacích (kromě hudebnin) 1941–1943

Zpráva o intervenci S. Beneše v Kulturním oddělení Úřadu lidové osvěty v Praze

Dopis z Matice svatokopecké Velehradu

Seznam katolických nakladatelů v republice Československé

Seznam knih vydaných po r. 1930 do konce roku 1941

Účast redaktorů Našince v redakčních pracích nakladatelských, 20. 11. 1941

dodatek k fondu z r. 2011 (neuspořádáno):

Dopis Bohuslava Durycha Josefu Tichému, 25. 3. 1955

Dopis Jana Zahradníčka Josefu Tichému, 10. 5. 1944

Dopis Janu Čepovi z vedení Lidových závodů, 1. 12. 1941

Korespondence Jana Dokulila Josefu Tichému

Korespondence Josefa Dvořáka Josefu Tichému

Korespondence Františka Lazeckého Josefu Tichému

Korespondence Miloše Dvořáka Josefu Tichému

**Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc
fond Timothea Vodičky:**

Jan Čep Timotheu Vodičkovi (korespondence), inv. č. 36.

Otto Stritzko Timotheu Vodičkovi (korespondence), inv. č. 73.

Písemnosti z období působení v nakladatelství Velehrad, inv. č. 5:

- Návrh na vydání knihy esejů Jana Čepa
- Návrh na zřízení edice literatury pro mládež, 13. 11. 1942
- Návrh programu pro sbírky beletrie a pro literaturu pro mládež, 2. 9. 1942
- Návrh na systematizaci ediční činnosti nakladatelství Velehrad po vnější stránce, 22. 4. 1941

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha:

Čep, Jan Zdeňku Kalistovi: korespondence z let 1927–1931. In: Fond Zdeňka Kalisty, č. inv. 1462–1465.

Dokulil, Jan Janu Čepovi: korespondence z let 1935–1943. In: Fond Jana Čepa, č. inv. 16–18.

František Borový (nakladatelství) Janu Čepovi: korespondence z let 1944–1945. In: Fond Jana Čepa, č. inv. 307–308.

Hertl, Jan Janu Čepovi: korespondence z let 1932–1943. In: Fond Jana Čepa, č. inv. 16–18.

Nakladatelství Velehrad (Olomouc) Zdeňku Kalistovi: dopis z r. 1943. In: Fond Zdeňka Kalisty, č. inv. 11678.

Renč, Václav Janu Čepovi: korespondence z roku 1941. In: Fond Jana Čepa, č. inv. 202–205.

Skoumal, Aloys Janu Čepovi: korespondence z let 1925–1944. In: Fond Jana Čepa, č. inv. 210–214.

Vodička, Timotheus Janu Čepovi: korespondence z let 1940–1944. In: Fond Jana Čepa, č. inv. 257–261.

PRAMENY II (EDITOVANÉ PRAMENY)

ČEP, Jan – Jan ZAHRADNÍČEK. Korespondence 1931–1943 (ed. Mojmir Trávníček). Praha: Aula, 1995.

ČEP, Jan – Jan ZAHRADNÍČEK. Korespondence 1943–1948 (ed. Mojmir Trávníček). Praha: Aula, 2000. ISBN: 80-90 26 67-8-9.

ČEP, Jan. Polní tráva: prózy. Brno: Svobodné noviny, 1946. Knihovna Svobodných novin.

ČEP, Jan. Před námi tma a mráz: (dopisy z let 1942-1945). Praha: Torst, 2004. ISBN 80-7215-213-0.

ČEP, Jan. Rozptýlené paprsky. Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 80-7021-059-1

ČEP, Jan – Josef VAŠICA. Váš J. Č. Korespondence Jana Čepa s Josefem Vašicou (ed. Libor Pavera). In: Literární věda osudem i volbou. K 70. narozeninám Jiřího Svobody, Ostrava, OU; 2000, s. 83–102.

FUČÍK, Bedřich – Jan ZAHRADNÍČEK. Vzájemná korespondence Bedřicha Fučíka a Jana Zahradníčka z let 1929–1960 (ed. Vladimír Binar, Anna Jonáková). In: Narození na přelomu století: k stému výročí narození Bedřicha Fučíka, Zdeňka Kalisty, Josefa Knapa, Vítězslava Nezvala, Jaroslava Seiferta, Karla Teiga, Jiřího Weila, Jiřího Wolkra (ed. Marta Zahradníková). Praha: Památník národního písemnictví, 2001. Literární archiv. ISBN 80-85085-53-4.

HRUBÝ, František: Kněz Jan Sarkander, moravský mučedník doby bělohorské a jeho legenda. [část 1.], [část 2. – dokončení]. In: Český časopis historický. Praha: Historický klub 45, č. 2, 3–4, 1939. s. 236-271; 445–478.

SKOUMAL, Aloys, Jan ČEP a František HALAS. Spiritus agens Aloys Skoumal: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem (ed. Dagmar Blümllová). Praha: Torst, 2015. ISBN 978-80-7215-494-4.

VODIČKA, Timotheus – Jan ZAHRADNÍČEK. Je to s tím Akordem velký kříž: vzájemná korespondence Timothea Vodičky a Jana Zahradníčka (ed. Natálie Trojková, David Jirsa). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2017. Alumnus. ISBN 978-80-87895-34-4.

ZAHRADNÍČEK, Jan – František HALAS. Není dálky: vzájemná korespondence Františka Halase a Jana Zahradníčka z let 1930-1949 (ed. Jan Wiendl, Jan Komárek). Praha: Paseka, 2003. Scholares. ISBN 80-7185-591-X.

LITERATURA

AUER, Peter: Alfred Schütz: Každodennost. In: AUER, Peter. Jazyková interakce. V Praze: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-268-9.

AUER, Peter: Karl Bühler: Expres – apel – reprezentace. In: AUER, Peter. Jazyková interakce. V Praze: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-268-9.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

BENEŠOVÁ, Emilie, ed. Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto: k jubileu ústředního archivu českého státu 1954-2004. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 2004. ISBN 80-86712-11-7.

BENÍŠKOVÁ, Edita: „Podivnými zbraněmi bojující polemik.“ Literární publicistika a esejistika Aloyse Skoumala. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta filozofická. Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

ČECHUROVÁ, Jana a Jan RANDÁK. Základní problémy studia moderních a soudobých dějin. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českých dějin Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7422-309-9.

HORA, Petr: Kámen a bolest v kritické recepci revue olomouckých dominikánů Na hlubinu. In: Ale mne tato doba bolí: Karel Schulz - básník, prozaik a novinář. Praha: Památník národního písemnictví, 1999. Literární archiv. ISBN 80-85085-44-5.

KUBÍČEK, Tomáš. Dvojí domov Jana Čepa. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-261-0.

MOHN, Volker. Nacistická kulturní politika v Protektorátu: koncepce, praxe a reakce české strany. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2018. ISBN 978-80-7260-372-5.

SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. Komunikační strategie v dopisech Boženy Němcové. V Praze: Karolinum, 2005. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 80-246-0927-4.

TRÁVNÍČEK, Mojmír: Kámen a bolest v korespondenci Jana Zahradníčka a Jana Čepa. In: Ale mne tato doba bolí: Karel Schulz - básník, prozaik a novinář. Praha: Památník národního písemnictví, 1999. Literární archiv (Památník národního písemnictví). ISBN 80-85085-44-5.

TRÁVNÍČEK, Mojmír. Pouť a vyhnanství: život a dílo Jana Čepa. Brno: Proglas, 1996. ISBN 80-902146-0-6.

TRÁVNÍČEK, Mojmír. Strážce morálky Timotheus Vodička. In: TRÁVNÍČEK, Mojmír. Sdílet věčné (ed. Petr Hora). Olomouc: Periplum, 2002. ISBN 80-86624-05-6.

TROJKOVÁ, Natálie. Korespondence Jana Zahradníčka Timotheu Vodičkovi. Olomouc, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Mgr. Petr Komenda, Ph.D.

WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

ZEJDA, Radovan. Byl básníkem!: Život a dílo Jana Zahradníčka. Tišnov, 2004. ISBN 80-7323-077-1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Databáze překladu. [cit. 2020-02-12]. Dostupné z:

https://www.databazeprekladu.cz/prekladatel/_000002844

katalog Moravské zemské knihovny. [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: vufind.mzk.cz

katalog Vědecké knihovny v Olomouci [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <https://aleph.vkol.cz>

Kartotéka lexikálního archivu (1911–1991), ÚJČ. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <http://psjc.ujc.cas.cz>

LANTOVÁ, Ludmila: Jaroslav Durych. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=303>

VÍTOVÁ, Andrea. KRAJSKÉ NAKLADATELSTVÍ OLOMOUC. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1903>